

**Чернівецький торговельно-економічний інститут
Державного торговельно-економічного університету**

Кафедра фінансів, обліку і оподаткування

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**«Напрямки підвищення ефективності управління
фінансовим станом на підприємстві»
(на матеріалах ТДВ «Чернівецький хімзавод»)**

Студента 2 курсу,
денної форми навчання
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та
страхування»
денної форми навчання
спеціалізації «Державні фінанси»

Банара
Дмитра
Вікторовича

Науковий керівник
к.е.н., доцент

Гут
Любов
Василівна

Завідувач кафедри:
д.е.н., професор

Чорновол
Алла
Олегівна

Чернівці 2023

ЗМІСТ

ВСТУП		3
РОЗДІЛ 1.	ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ СТАНОМ ПІДПРИЄМСТВА	
	1.1. Поняття фінансового стану підприємства та фактори, що його визначають	6
	1.2. Методологічні аспекти оцінки фінансового стану підприємства	9
	1.3. Особливості управління фінансовим станом на підприємстві	16
	Висновки до розділу 1	19
РОЗДІЛ 2.	АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» ЗА 2020-2022 рр.	
	2.1. Загальний аналіз майнового стану підприємства	21
	2.2. Аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства	27
	2.3. Аналіз фінансової стійкості підприємства	34
	Висновки до розділу 2	38
РОЗДІЛ 3.	НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ СТАНОМ НА ПІДПРИЄМСТВІ	
	3.1. Вдосконалення методичних підходів до використання моделей прогнозування фінансового стану підприємства	40
	3.2. Прогнозування оптимальних показників фінансового стану підприємства на плановий період	45
	3.3. Шляхи підвищення ефективності управління фінансовим станом на підприємстві	51
	Висновки до розділу 3	56
	ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	59
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	64
	ДОДАТКИ	

ВСТУП

Ефективне функціонування підприємства в умовах ринкової економіки в значній мірі залежить від обґрунтованості і якості прийнятих управлінських рішень, які мають ґрунтуватися на результатах економічного аналізу, що забезпечує цілісне й системне уявлення про поточний стан підприємства та потенціал його покращення. Фінансова діяльність підприємства спрямована на забезпечення систематичного надходження й ефективного використання фінансових ресурсів, дотримання розрахункової і кредитної дисципліни, досягнення раціонального співвідношення власних і позикових коштів, фінансової стійкості та платоспроможності з метою ефективного функціонування. Саме цим обумовлюється необхідність систематичної діяльності із забезпечення належного рівня основних показників фінансового стану підприємства, що є запорукою його стабільного функціонування.

Актуальність теми дослідження полягає у необхідності ефективного управління фінансовою діяльністю підприємства шляхом розробки раціональних управлінських рішень спрямованих на покращення фінансового стану підприємства і зміцнення його фінансового положення на певному сегменті ринку.

Серед науковців, які приділили значну увагу дослідженню основних аспектів управління фінансовим станом підприємств, слід виділити таких, як М. Д. Білик, А. М. Поддєрьогін, І. А. Бланк, Г. В. Савицька, Ю. С. Цал-Цалко, Б. М. Литвин, О. Я. Базилінська, М. Г. Чумаченко, О.О. Шеремет та ін.

Метою даної випускної кваліфікаційної роботи є дослідження теоретико-методичних основ економічної суті та оцінки фінансового стану підприємства, удосконалення методологічних підходів управління фінансовим станом у ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ», а також розробка пропозицій щодо підвищення ефективності системи управління на даному підприємстві.

Для досягнення поставленої мети необхідним є вирішення таких завдань:

- розглянути суть фінансового стану підприємства, методологію його визначення та особливості управління фінансовим станом на підприємстві;
- проаналізувати ефективність використання майна підприємства;
- оцінити динаміку стану ліквідності та платоспроможності підприємства;
- проаналізувати ділову активність та рентабельність підприємства;
- дослідити фінансову стійкість підприємства;
- визначити оптимальні показники фінансового стану підприємства на плановий період;
- запропонувати напрямки підвищення ефективності управління фінансовим станом на ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ».

Об'єктом дослідження є процес управління фінансовим станом підприємства.

Предметом дослідження виступають особливості теоретичних та практичних основ управління фінансовим станом на підприємстві.

В процесі дослідження використані такі **методи наукового дослідження**: методи індукції, дедукції, синтезу, узагальнення, порівняння, абстрагування, конкретизація, моделювання та спостереження. статистичного, графічного й математичного аналізу були використані для побудови відповідних схем, графіків, таблиць та економічних розрахунків, необхідних для більш наочного зображення динаміки показників фінансового стану підприємства.

Інформаційною базою для написання дипломної роботи є: нормативно-правові акти України, наукові праці провідних економістів, а також фінансова звітність ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ».

Товариство з обмеженою відповідальністю «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» є юридичною особою. Підприємство створено з метою задоволення потреб в його послугах (роботах, товарах) та реалізації на основі отриманого прибутку інтересів засновників товариства, а також економічних та соціальних інтересів трудового колективу. Основним видом діяльності ТОВ «ВІТАЛ

ТРЕЙДІНГ» є оптова торгівля іншими товарами господарського призначення за КВЕДом: – 46.49 Оптова торгівля іншими товарами господарського призначення, а також здійснює наступні види діяльності: 17.21 - Виробництво гофрованого паперу та картону, паперової та картонної тари; 46.19 - Діяльність посередників у торгівлі товарами широкого асортименту; 46.31 - Оптова торгівля фруктами й овочами; 46.49 - Оптова торгівля іншими товарами господарського призначення (основний); 46.90 - Неспеціалізована оптова торгівля; 47.78 - Роздрібна торгівля іншими невживаними товарами; 52.29 - Інша допоміжна діяльність у сфері транспорту.

Основними видами продукції ТОВ "ВІТАЛ ТРЕЙДІНГ" є: ящики, коробки з гофрованого картону, вологостійкі; піддони, лотки тарні із фібрового картону; ящики, коробки, контейнери, тара та упаковка з гофрованих картону та тонкого картону; коробки та ящики з гофрованого картону з внутрішнім облицюванням.

Наукова новизна результатів дослідження полягає у наступному:

1) узагальнено різні підходи щодо визначення суті поняття «фінансовий стан підприємства», і на основі цього сформульовано власне визначення даної економічної категорії;

2) розроблено модель ефективного управління фінансовим станом підприємства;

3) розроблено методику розрахунку оптимальних показників фінансового стану ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» на плановий період;

4) запропоновано основні шляхи підвищення ефективності управління фінансовим станом на підприємстві.

Результати наукового дослідження апробовані шляхом написання тез доповіді на Студентську наукову конференцію «Фінансово-економічний розвиток регіонів : виклик воєнного стану та післявоєнні перспективи».

Обсяг випускної кваліфікаційної роботи: складається зі вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаної літератури, додатків. Загальний обсяг становить 69 сторінки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ СТАНОМ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Поняття фінансового стану підприємства та фактори, що його визначають

Перехід України до ринкової економіки зумовив значний розвиток підприємств у галузі фінансово-економічної діяльності у напрямку визначення положення підприємств на ринку. Тому значення своєчасного та якісного аналізу фінансового стану підприємств, оцінки їхньої ліквідності, платоспроможності і фінансової стійкості сприяє пошуку шляхів підвищення і зміцнення його фінансової стабільності.

Фінансовий стан, з одного боку, є результатом діяльності підприємства, а з іншого – визначає передумови подальшого розвитку суб'єкта господарювання. Проте на сьогодні наукова думка свідчить про те, що існують розбіжності щодо визначення поняття фінансового стану підприємства, що спричиняє неоднозначність у здійсненні його оцінки на підприємствах. Тому необхідним є саме уточнення суті поняття «фінансовий стан підприємства» як об'єкта фінансового управління ним. Існують різні погляди вчених на економічну категорію «фінансовий стан підприємства». Згідно з Методикою інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій «фінансовий стан підприємства» визначається як комплексне поняття, що характеризується системою показників, які відображають наявність, розміщення та використання фінансових ресурсів підприємства [6]. На наш погляд, дане визначення не зовсім точно відображає зміст поняття «фінансовий стан», оскільки воно не може бути результатом взаємодії певних фінансових відносин, від яких залежить фінансова спроможність підприємства щодо забезпечення своєї поточної діяльності, подальшого розвитку, погашення лише короткострокових чи і довгострокових зобов'язань. При цьому зазначається що «фінансове положення (стан) відображає рейтинг підприємства на фінансовому ринку, його кредито- і

податкоспроможність, характеризується системою показників, які визначають конкретну дату» [9]. Однак фінансовий стан — це не тільки статичне поняття, але й динамічне, і тому досліджується у динаміці. У Великому економічному словнику зазначається, що «Фінансовий стан – це активи організації, які порівнюються з їх джерелами (зобов'язаннями та власним капіталом)» [10]. Ми вважаємо, що формування структури активів і пасивів здійснюється при складанні балансу ліквідності, тому дане визначення не є повним.

В таблиці 1.1 нами наведені погляди авторів, які займалися проблемами визначення категорії «фінансовий стан підприємства» (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1

**Погляди вчених щодо визначення поняття
«фінансовий стан підприємства»**

Автор	Визначення
Мец В. О. [40, с. 65-66]	«фінансовий стан підприємства — це показник його фінансової конкурентоздатності, тобто платоспроможності, кредиторської спроможності, виконання зобов'язань перед державою та іншими підприємствами»
Обущак Т. А. [45, с. 92]	«фінансовий стан підприємства – сутнісна характеристика діяльності підприємства на певний період, що визначає реальну та потенційну можливість підприємства забезпечувати достатній рівень фінансування фінансово-господарської діяльності та здатності ефективно здійснювати її у майбутньому»
Воробйова І. А. та Рогов Г. В. [54, с. 99]	«фінансовий стан підприємства – рівень забезпечення підприємства відповідним обсягом фінансових ресурсів, необхідних для здійснення ефективної господарської діяльності та своєчасних розрахунків за своїми зобов'язаннями»
Дем'яненко М. Я. [26, с. 406]	«фінансовий стан – це комплексне поняття, що відображає якісну сторону його виробничої та фінансової діяльності та є результатом реалізації усіх елементів зовнішніх і внутрішніх фінансових відносин підприємства. Фінансовий стан характеризується системою показників, які відображають стан капіталу в процесі його кругообігу, здатність розраховуватися за своїми зобов'язаннями і забезпечувати ефективне фінансування своєї виробничої діяльності на певний момент часу»
Бланк І. А. [15, с. 309]	«фінансовий стан – це рівень збалансованості окремих структурних елементів активів та капіталу підприємства, а також рівень ефективності їх використання»
Поддєрьогін А. М. [50, с. 282]	«фінансовий стан – це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів»

На наш погляд, основними характеристиками фінансового стану

підприємства є те, що він є результатом фінансово-господарської діяльності підприємства; вимірником забезпечення кредито- та платоспроможності підприємства на ринку; рівня забезпечення підприємства відповідним обсягом фінансових ресурсів; рівня збалансованості активів та капіталу; відображення якісної сторони виробничої та фінансової діяльності підприємства.

На нашу думку, найбільш повніше трактування фінансового стану застосовує Обуцак Т.А., яка стверджує, що «фінансовий стан підприємства – сутнісна характеристика діяльності підприємства на певний період, що визначає реальну та потенційну можливість підприємства забезпечувати достатній рівень фінансування фінансово-господарської діяльності та здатності ефективно здійснювати її у майбутньому» [45, с. 92]. Філімоненкова О. С. [61, с. 275] вважає, що фінансовий стан - це одна з найважливіших характеристик виробничо-фінансової діяльності кожного підприємства. Ми погоджуємося з даним твердженням, оскільки без стійкого фінансового стану підприємство не зможе отримувати достатнього обсягу прибутків, а може зазнати збитків. На думку Онисько С. М. фінансова діяльність підприємства має бути спрямована на забезпечення систематичного надходження й ефективного використання фінансових ресурсів, дотримання розрахункової і кредитної дисципліни, досягнення раціонального співвідношення власних і залучених коштів, фінансової стійкості з метою ефективного функціонування підприємства. Тому виникає об'єктивна необхідність систематичної оцінки фінансового стану суб'єктів господарювання з метою раціонального використання їх фінансових ресурсів [48, с.312].

На фінансовий стан підприємства передусім впливає рівень збалансованості окремих структурних елементів активів і капіталу підприємства, а також рівень ефективності їх використання. Оптимізація фінансового стану є однією з головних умов успішного розвитку підприємства в майбутньому періоді. Водночас кризовий фінансовий стан

підприємства свідчить про серйозну загрозу настання його банкрутства [14, с. 14-15].

Внутрішні фактори, що впливають на фінансовий стан підприємства, включають: організаційну структуру управління підприємством; рівень досягнення планових значень основних економічних показників; систему взаємовідносин з постачальниками і покупцями; систему грошових потоків підприємства; кваліфікацію персоналу підприємства; інформаційне забезпечення підприємства; характеристики товарів і послуг тощо.

До зовнішніх факторів, які впливають на фінансовий стан підприємства належать: норми чинного законодавства; рівень основних макроекономічних показників (інфляція, рівень доходів на душу населення і т.п.); політична ситуація в країні та економічних відносин з іншими країнами; конкурентне середовище підприємства на певному сегменті ринку.

Таким чином, сформулюємо власне визначення фінансового стану – це економічна категорія, яка відображає потенційну фінансову спроможність підприємства забезпечити достатній рівень фінансування поточної діяльності, розрахуватись по всім своїм зобов'язанням перед державою та іншими суб'єктами господарювання, а також можливість розширювати свою діяльність та ефективно функціонувати в майбутньому.

1.2. Методологічні аспекти оцінки фінансового стану підприємства

Суб'єктам господарювання не можуть вести господарство без аналізу його витрат та доходів і розуміння перспектив подальшого функціонування.

Дослідник Бердар М. М. вважає, що аналіз фінансового стану складається з двох взаємопов'язаних розділів: фінансового та управлінського аналізу, а предметом фінансового аналізу підприємства є його фінансові ресурси, їх формування та використання [13, с. 268].

Чумаченко М. Г. зазначає, що головне завдання фінансового аналізу полягає у тому, щоб своєчасно виявити й усунути недоліки у фінансовій

діяльності, знайти управлінські рішення для поліпшення фінансового стану підприємства та його платоспроможності [27, с. 206-207].

Фінансовий стан підприємства потрібно систематично і всебічно оцінювати з використанням різних методів, прийомів та методик аналізу за кілька періодів, що дасть змогу визначити «больові точки» у фінансовій діяльності та способи ефективнішого використання фінансових ресурсів, їх раціонального розміщення [17].

Білик М. Д. та Поддєрьогіним А. М. визначені такі види фінансового аналізу за організаційними формами проведення (рис. 1.1):

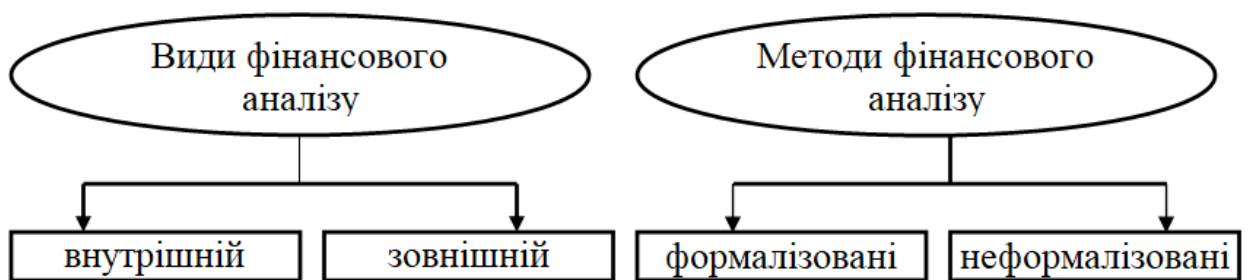

Рис. 1.1. Види та методи фінансового аналізу

1) внутрішній аналіз проводять фахівці підприємства за такими напрямками: аналіз динаміки прибутку та рентабельності підприємства і факторів, що на них впливають; аналіз кредитоспроможності підприємства; оцінка використання майна та вкладеного капіталу; аналіз власних фінансових ресурсів; аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства; аналіз самоокупності підприємства.

2) зовнішній аналіз проводять аналітики, котрі є сторонніми щодо підприємства особами і не мають доступу до його внутрішньої інформаційної бази, вони аналізують такі напрямки: аналіз абсолютних показників прибутку; аналіз показників рентабельності; аналіз фінансового стану, фінансової стабільності підприємства, його платоспроможності та ліквідності балансу; аналіз ефективності використання залученого капіталу; економічна діагностика фінансового стану підприємства [14, с. 50].

При проведенні фінансового аналізу Бердар М. М. виокремлює

неформалізовані та формалізовані методи фінансового аналізу.

До формалізованих методів фінансового аналізу належать: методи ланцюгових підстановок; арифметичних різниць; балансовий; відокремлювання ізольованого впливу факторів; відсоткових чисел; диференційний; логарифмічний; інтегральний; простих і складних відсотків; дисконтування.

Неформалізовані методи аналізу ґрунтуються на застосуванні логіки при здійсненні аналітичних процедур, інтуїції, досвіду та знань аналітика та метод експертних оцінок і сценаріїв; психологічні, морфологічні, порівняльні методи, методи побудови системи показників; аналітичних таблиць [13, с. 271].

У процесі фінансового аналізу широко застосовуються і традиційні методи економічної статистики (середніх та відносних величин, групування, графічний, індексний, елементарні методи обробки рядів динаміки), а також математико-статистичні методи (кореляційний аналіз, дисперсійний аналіз, факторний аналіз, метод головних компонентів) [50, с. 286].

Фінансовий аналіз здійснюється за допомогою дескриптивних, предикативних та нормативних моделей, які дають змогу структурувати та ідентифікувати взаємозв'язки між основними показниками.

Дескриптивні моделі, що ґрунтуються на використанні фактичних даних бухгалтерського обліку та звітності, використовуються при побудові системи звітних балансів; поданні фінансової звітності у різних аналітичних розрізах; вертикальному та горизонтальному аналізу звітності; розрахунку системи аналітичних коефіцієнтів та написанні аналітичних записок до звітності.

Предикативні моделі – це моделі передбачувального, прогностичного характеру, які використовуються для прогнозування доходів та прибутків підприємства, його майбутнього фінансового стану. Найбільш поширені серед них є: розрахунки точки критичного обсягу продажу; побудова прогностичних фінансових звітів; динамічний аналіз.

Нормативні моделі застосовуються для порівняння фактичних результатів діяльності підприємства із нормативними для з'ясування причин відхилень фактичних даних [13, с. 272-273].

Проведення аналізу фінансового стану підприємства здійснюються з використанням прийомів, які зображені на рис. 1.2:

Рис. 1.2. Прийоми фінансового аналізу підприємства

Колектив вчених у складі Шило В. П., Ільїної С. Б., Доровської С. С. та Барабанової В. В запропонували шість основних прийомів фінансового аналізу:

1) горизонтальний (часовий) аналіз – порівняння кожної позиції звітності з відповідним показником за попередній період;

2) вертикальний (структурний) аналіз – визначення структури фінансових показників з оцінкою впливу різних факторів на кінцевий результат;

3) трендовий аналіз – порівнювання кожної позиції звітності з відповідними показниками за кілька попередніх періодів та визначення тренду – основної тенденції динаміки показників;

4) аналіз відносних показників (коефіцієнтів) – розрахунок відношень між окремими позиціями звіту або позиціями різних форм звітності, визначення взаємозв'язків показників;

5) порівняльний аналіз – внутрішньогосподарський аналіз різних показників звітності самого підприємства та його дочірніх підприємств (філій), а також міжгосподарський аналіз показників даної фірми проти показників конкурентів або середньогалузевих та середніх показників;

6) факторний аналіз – визначення впливу окремих факторів (причин) на результативний показник [62, с. 161-162].

Основні завдання об'єкти та етапи аналізу фінансового стану схематично зображені у додатку А.

Для характеристики фінансового стану підприємства необхідно здійснити за такими основними напрямками аналізу (Рис.1.3).

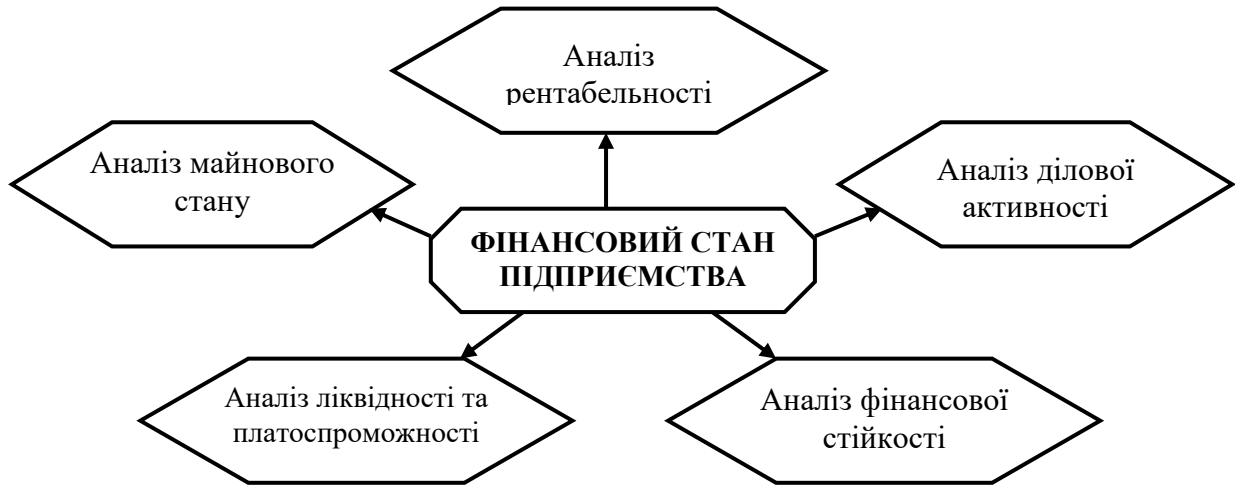

Рис. 1.4 Основні напрями аналізу фінансового стану підприємства
[37, с. 320]

Бутинець Ф.Ф. пропонує наступний порядок проведення аналізу майнового стану підприємства [20, с. 225]:

I. Загальне ознайомлення з даними балансу – оцінюється зміна валюти балансу, виявляються зміни у складах майна та джерелах його утворення. Про поліпшення фінансового стану підприємства за даними балансу можуть свідчити такі зміни: збільшення валюти балансу на кінець звітного періоду; зростання темпів приросту усіх активів над темпами приросту необоротних активів; перевищення власного капіталу підприємства над позичковим капіталом [36, с. 88].

II. Аналіз структури і динаміки активів дозволяє визначити збільшення (зменшення) частки оборотних активів у майні підприємства, яка свідчить про прискорення (уповільнення) оборотності коштів підприємства.

III. Аналіз структури пасивів підприємства проводиться для визначення змін в їх складі, структурі [20, с. 227-233] шляхом дослідження ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості.

Аналіз ліквідності та платоспроможності. Філімоненкова О. С. вважає,

що «ліквідність – це показник фінансового стану, який показує, як швидко підприємство може безперешкодно продати свої активи, одержати гроші і повернути борги у міру настання строку їх повернення. Вона полягає у можливості підприємства швидко розрахуватись за допомогою наявного на балансі майна по своїх зобов'язаннях» [61, с. 278-279.].

Олександренко І. В. визначає ряд чинників, які впливають на ліквідність: розмір короткострокової заборгованості, структуру поточних боргів, надійність та платоспроможність кредиторів, напрями спрямування залучених та позикових коштів, структуру оборотного капіталу підприємства, вид діяльності підприємства, наявність дебіторської заборгованості, наявність розроблених заходів комплексного управління оборотними активами, наявність браку, наявність розроблених схем розрахунків з покупцями та постачальниками, збутову політику підприємства тощо [46, с. 399].

Аналіз фінансової стійкості підприємства відображає здатність підприємства відповідати за свої борги та зобов'язання і нарощувати економічний потенціал. За Шереметом О. О., «фінансова стійкість – це такий стан фінансових ресурсів, при якому підприємство, вільно маневруючи грошовими коштами, здатне шляхом ефективного їх використання забезпечити безперервний процес виробничо-торговельної діяльності, а також затрати на його розширення та оновлення». Фінансова стійкість повинна характеризуватися таким станом фінансових ресурсів, який би відповідав вимогам ринку і водночас задовольняв потреби розвитку підприємства [66, с. 87-88].

Олександренко І. В. виділяє такі основні фактори впливу на фінансову стійкість підприємства: розмір власних та позикових коштів; розмір прибутку підприємства; дивідендна політика підприємства; своєчасність розрахунків із працівниками, учасниками, бюджетом, банками та іншими кредиторами; напрями використання власних та позикових коштів; швидкість обороту грошових коштів вкладених в запаси;

конкурентоспроможність продукції; наявність дебіторської заборгованості та терміни її повернення [46, с. 400].

Фінансова стійкість підприємства оцінюється у такій послідовності:

I. Загальна оцінка фінансової стійкості передбачає вивчення стійкості капіталу, ресурсної стійкості та стійкості управління.

II. Визначення типу фінансової стійкості підприємства [20, с. 268-269].

III. Комплексна оцінка фінансової стійкості підприємства проводиться шляхом розрахунку наступних відносних показників: коефіцієнт маневреності робочого капіталу, коефіцієнт автономії, коефіцієнт фінансової залежності, коефіцієнт маневреності власного капіталу, коефіцієнт концентрації позикового капіталу, коефіцієнт фінансового левериджу, коефіцієнт фінансової стабільності тощо [20, с. 272-273].

IV. Оцінка ділової активності та рентабельності підприємства. Ми приєднуємось до думки Базилінської О.Я., яка зазначає, що ділова активність відображає ефективність використання ресурсів підприємства та можливості підвищення результативності його господарської діяльності [12, с. 161], тому що позитивна динаміка цих показників сприятиме зміцненню фінансового стану підприємства.

Цал-Цалко Ю.С. стверджує, що на ділову активність підприємства безпосередньо впливають складові, що забезпечують формування прибутку і його економічне зростання: обсяги об'єктів підприємницької діяльності, витрати на їх створення, управління та пошук покупців та цінова політика [64, с. 411]. Основними показниками ділової активності є: оборотність активів, оборотність запасів, оборотність власного капіталу, оборотність дебіторської заборгованості, оборотність кредиторської заборгованості, тривалість операційного та фінансового циклу тощо [38, с. 161].

Особливе місце в оцінюванні фінансового стану займає рентабельність, яку застосовують для відображення ефективності роботи досліджуваного суб'єкта господарювання.

Економіст Литвин Б.М. трактує «рентабельність» як «...відносний показник, тобто рівень прибутковості, що характеризує ефективність

господарювання. Підприємство вважається рентабельним, якщо результати від реалізації продукції (робіт, послуг) покривають витрати виробництва і утворюють прибуток, достатній для нормальної її діяльності» [36, с. 72].

Економічна сутність рентабельності розкривається через систему показників, зростання яких оцінюється як позитивна тенденція. Показники рентабельності можна об'єднати в кілька груп:

1) показники, що базуються на витратному підході (рентабельність продукції, рентабельність операційної діяльності, рентабельність звичайної діяльності тощо);

2) показники, що характеризують прибутковість продажів (валова рентабельність продажів, чиста рентабельність продажів);

3) показники, в основі яких лежить ресурсний підхід (рентабельність сукупних активів, рентабельність операційного капіталу, рентабельність основного капіталу, рентабельність оборотного капіталу, рентабельність власного капіталу та ін.) [55, с. 296].

Таким чином, проведення оцінки фінансового стану підприємства зумовлене потребою переходу до самоокупності та самофінансування, потребою в покращенні використання фінансових ресурсів, а також пошуком резервів зміцнення фінансової стабільності підприємства.

1.3. Особливості управління фінансовим станом на підприємстві

Запорукою виживання підприємства в умовах невизначеності є вмiле розпорядження активами і пасивами, оперативне маневрування вiльними ресурсами, своєчасний розрахунок по зобов'язаннях. Саме тому на кожному підприємстві необхідно розробити ефективну систему управління, адаптовану до особливостей функціонування даного підприємства на ринку, завдань його фінансової стратегії та політики. Така система повинна забезпечити наявність необхідної інформаційної бази для проведення ґрунтового аналізу фінансового стану з врахуванням всіх факторів, що його визначають, проведення аналізу і розробку заходів щодо його покращення у

майбутньому [19, с. 76].

Управління фінансовим станом – це управління фінансами підприємства, направлене на досягнення його мети за допомогою певних методів, які забезпечують реалізацію заходів фінансової політики підприємства: прогнозування, планування, регулювання, контроль. Науковцями запропоновано два підходи до управління фінансовим станом підприємства:

1) вдосконалення організації управління підприємством в цілому (в тому числі і фінансовим станом);

2) вдосконалення інструментарію управління фінансами підприємства.

До першого напрямку належать праці таких науковців, як Ваньковича Д. В., Гончарова В. В., Кравченко В. Ф., Кравченко Е. Ф., Забеліна П. В. та інших, в яких пропонується новий підхід, при якому покращення фінансового стану підприємства розглядається як бізнес-процес або комплекс послідовних етапів і дій. Визначальним є підбір працівників для створення спеціальної команди з організації покращення фінансового стану [32, с. 100].

Другий напрямок дослідження присвячений інструментарію управління фінансовим станом підприємства: вдосконалення планування фінансових ресурсів; проведення діагностики фінансового стану підприємства; вдосконалення методології та методичного забезпечення його оцінки; створення системи фінансового моніторингу на підприємстві [16, с. 243].

Бланк І. А. у своїх працях наголошує на те, що головною метою управління фінансовим станом підприємства є максимізація його ринкової вартості та підвищення рівня добробуту його власників. [15, с. 114]

Терещенко О.О. стверджує, що головне завдання управління фінансовим станом на підприємстві полягає в оперативному виробленні таких рішень, які дозволили б досягти бажаного результату при мінімальних додаткових коштах та при мінімальних негативних наслідках. Основними напрямками управління на рівні господарюючого суб'єкта вважаються

постійний моніторинг фінансово-економічного стану підприємства, розробка управлінської, фінансової та маркетингової стратегій, скорочення постійних та змінних витрат, підвищення продуктивності праці, залучення коштів засновників, посилення мотивації персоналу [58, с. 106].

На погляд Бланка І. А. система моніторингу представляє собою розроблений на підприємстві механізм постійного спостереження за показниками фінансової діяльності, визначення розмірів відхилень фактичних результатів від передбачених та виявлення причин цих відхилень. Автор виділяє такі основні етапи фінансового моніторингу: постановка мети; планування спостереження; збирання, групування й узагальнення інформації; аналіз та оцінювання параметрів господарської діяльності; визначення її сильних та слабких сторін; підготовка та удосконалення рекомендацій для ухвалення управлінських рішень; контроль результатів дій і формування інформації для подальшого спостереження та використання [15, с. 62-65].

Сформулюємо основні завдання, що лягли в основу концепції фінансового моніторингу: 1) оцінка фінансового стану підприємства шляхом вивчення взаємозв'язку між різними показниками фінансової діяльності; 2) розробка моделі фінансового стану за наявності різних варіантів використання ресурсів; 3) розробка та реалізація заходів з метою зміцнення фінансового стану підприємства.

Фінансовий моніторинг фінансового стану використовується для формування фінансової стратегії. Поддєрьогін А. М. розглядає під фінансовою стратегією підприємства розуміється формування системи довгострокових цілей фінансової діяльності і вибір найефективніших шляхів їх здійснення [51, с. 14]. При розробці фінансової стратегії на підприємствах обґрунтовуються стратегічні нормативи, до яких відносять: середньорічний темп зростання власного капіталу, рівень рентабельності власного капіталу, співвідношення оборотних та необоротних активів, мінімальний рівень ліквідності активів, коефіцієнт автономії, співвідношення довгострокових та короткострокових зобов'язань підприємства тощо [41, с. 18].

Основні компоненти стратегії управління фінансовим станом підприємства [11] зображені на рис. 1.6.

Запропоновані компоненти стратегії управління фінансовим станом є взаємопов'язаними, адже постійно діюча система забезпечить ефективне

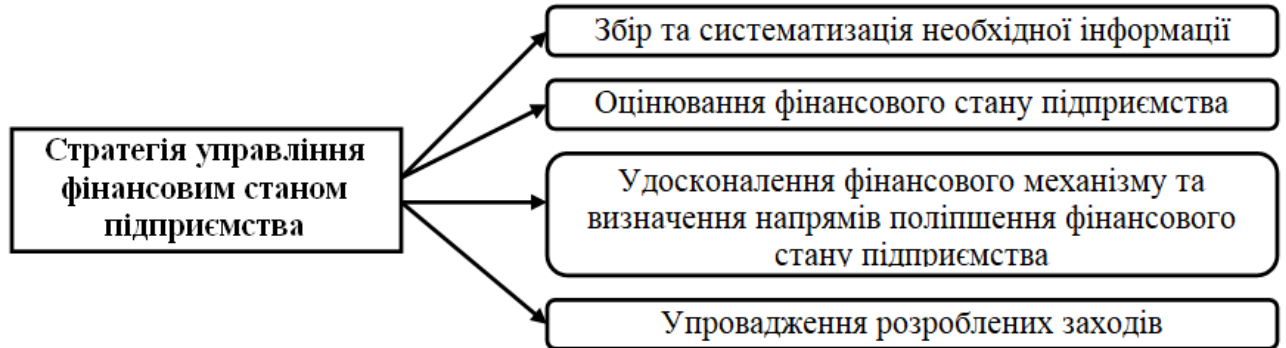

Рис. 1.5. Компоненти стратегії управління фінансовим станом підприємства

управління фінансовим станом, що, у свою чергу, позитивно впливатиме на загальну стратегію та місію підприємства.

Отже, впровадження системи управління фінансовим станом дасть змогу забезпечити ефективну господарську діяльність підприємству за умови його ресурсного збалансування, раціонального використання фінансових ресурсів, а також досягти відповідний рівень фінансової рівноваги.

Висновки до розділу 1

1. Розглянувши наукові погляди вчених нами сформульоване визначення категорії «фінансовий стан». На нашу думку, фінансовий стан – це економічна категорія, яка відображає потенційну фінансову спроможність підприємства забезпечити достатній рівень фінансування поточної діяльності, розрахуватись по всім своїм зобов'язанням перед державою та іншими суб'єктами господарювання, а також можливість розширювати свою діяльність та ефективно функціонувати в майбутньому.

2. Фінансовий стан підприємства потрібно систематично проводити та давати всебічну оцінку, використовуючи різні методи та прийоми аналізу.

3. Впровадження системи управління фінансовим станом сприяє

забезпеченню ефективної господарської діяльності підприємства за умови його ресурсного збалансування фінансових ресурсів, а також досягти відповідний рівень фінансової рівноваги, забезпечити досягнення стратегічних цілей, а як наслідок – мети його діяльності.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» ЗА 2020-2022 рр.

2.1. Аналіз динаміки майна підприємства та джерел його формування

Майно підприємства - це загальний обсяг активів, які знаходяться у розпорядженні підприємства та структури та динаміки показників та характеризують рух цих активів і джерела їх утворення.

Проаналізуємо зміну показників балансу господарської діяльності, який приведемо до агрегованого стану. Для цього використавши інформацію з форм бухгалтерської звітності. Порівнювальний аналітичний баланс в агрегованому вигляді по ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» наведено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Аналіз складу і структури активів ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» за 2020-2022 роки

Актив	Абсолютні величини, тис.грн.			Питома вага (у %)			Зміни за			
	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2022/ 2021		2022/ 2020	
							в абсолютних величинах	в структурі	в абсолютних величинах	в структурі
1. Необоротні активи	3766,3	2435,4	1347,9	20,4	7,8	6,0	-1087,5	-1,8	-2418,4	-14,4
2. Оборотні активи, у тому числі	14702,2	28921,5	21117,8	79,6	92,2	94,0	-7803,7	-2,0	6415,6	14,4
2.1. Запаси і витрати	5176,3	10701,1	10796,1	28,0	34,1	48,1	95,0	14,0	5619,8	20,1
2.2. Дебіторська заборгованість	8949,6	17967,4	9477,4	48,5	57,3	42,2	-8490,0	-15,1	527,8	6,3
2.3. Грошові кошти	353,8	24,6	463,8	1,9	0,1	2,0	439,2	1,9	101,2	0,1
2.4. Інші оборотні активи	222,3	228,4	380,5	1,2	0,7	1,7	152,1	-0,5	128,2	0,5
Баланс	18468,7	31356,9	22469,0	100,0	100,0	100,0	-8887,9	-	4000,3	-

Отже, як бачимо у 2022 році порівняно з минулим роком сума активів зменшилася на 8887,9 тис. грн., або на 28,49%. Зокрема, сума необоротних активів зменшилася на 1087,5 тис. грн., а сума оборотних – зменшилася на 7803,7 тис. грн. Ці зміни обумовлені політичною ситуацією в країні, консервацією окремих підприємств та продажем частини необоротних активів підприємством. Найбільшу частку у структурі активів як у 2021р., так і у 2022 році займають оборотні активи, а саме 92,2% та 94,0% відповідно. Продаж основних засобів мав місце у 2020-2021 роках на суму 1087,5 тис. грн. Таке управлінське рішення негативно характеризує роботу підприємства. Зменшення оборотних активів відбулося, в основному, за рахунок зменшення дебіторської заборгованості на 8490,0 тис. грн. Позитивно вплинуло на рух оборотних активів збільшення грошових коштів на 439,2 тис. грн. та інших оборотних активів на 152,1 тис. грн. або 66,6%.

За 2020-2022 роки сума активів зростає на 4000,3 тис. грн., або на 21,7%. Зокрема сума необоротних активів зменшилася на 2418,0 тис. грн., а сума оборотних – збільшилася на 6415,6 тис. грн. Ці зміни обумовлені необхідністю накопичення сировинних ресурсів для виготовлення продукції на випадок непередбачуваних форс-мажорних обставин, хоча в умовах воєнного стану це є ризиковано. Найбільшу частку у структурі активів як у 2020р., так і у 2022 році займають оборотні активи, а саме 79,6% та 94,0% відповідно. Продаж та списання основних засобів мали місце у 2020-2022 роках на суму 2418,41 тис. грн. Для всіх видів оборотних активів характерне зростання: найбільше по запасах і витратах – на 5619,8 тис. грн.

По статтях активу балансу характерні певні структурні зміни за 2020-2022рр.:

- тенденція зростання характерна для частки запасів і витрат (на 20,1%);
- спадна тенденція у структурі активів характерна для частки необоротних активів на 14,4% за рахунок суттєвого зростання вартості зносу основних засобів.

Зміна складу активів балансу по ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» за 2020-2022 роки наведена на рис.2.1.

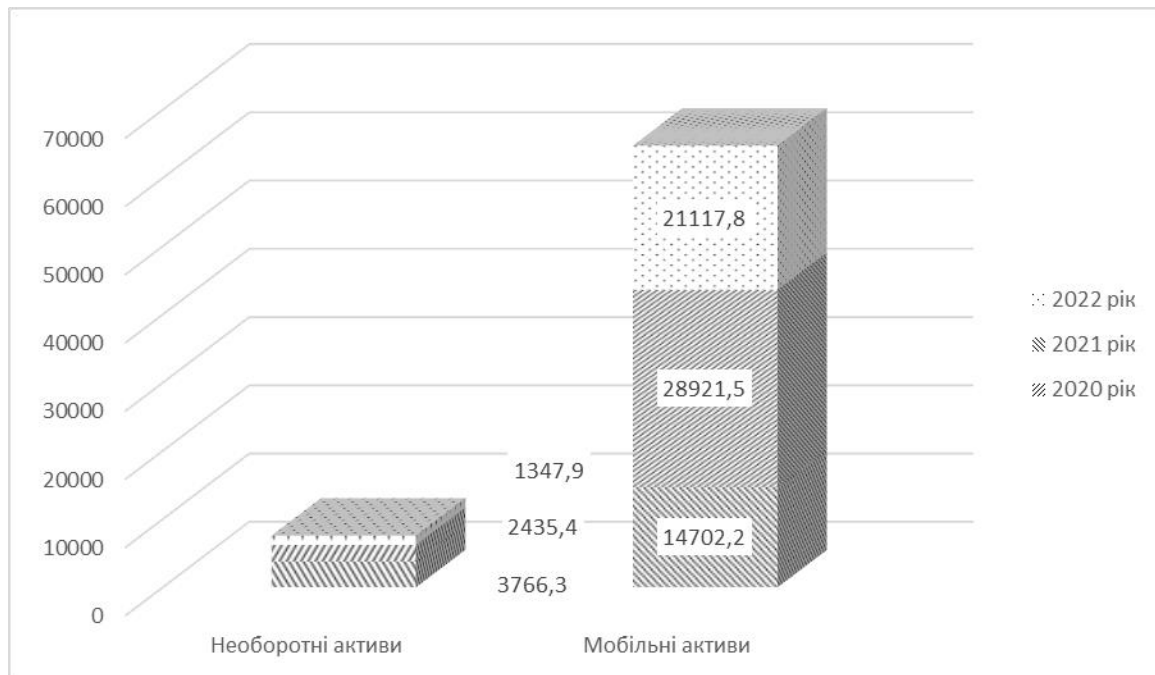

Рис. 2.1. Динаміка активів по ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» за 2020-2022 рр.

Від інтенсивності й ефективності використання основних засобів залежить дохідність капіталу і багато інших показників діяльності підприємства. Тому проаналізуємо ефективність використання основних засобів ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» за 2020 – 2022 рр. на підставі даних таблиці 2.2.

З даних таблиці 2.2 видно, що чистий дохід від реалізації продукції у ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» у 2021 році порівняно з 2020 роком зріс на 12941,9 тис. грн., а у звітному 2022 році порівняно з 2021 роком – на 8293,7 тис. грн., що свідчить про покращення економічної ситуації на підприємстві. Позитивною характеристикою в діяльності підприємства є збільшення чистого прибутку за аналізований період відповідно на 157,9 тис. грн. та на 185,0 тис. грн.

Фондовіддача – відношення вартості виробленої продукції до первісної середньорічної вартості основних засобів, показує загальну віддачу від використання кожної гривні, витраченої на основні виробничі фонди,

**Аналіз ефективності використання основних засобів
ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» за 2020-2022 рр.**

Показники	Значення показника			Абсолютне відхилення	
	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2020-2021	2021-2022
Чистий дохід (виручка), тис. грн.	30472,0	43415,3	51709,0	12943,3	8293,7
Чистий прибуток, тис. грн.	71,2	229,1	414,1	157,9	185,0
Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	6927,6	7175,5	7314,7	247,9	139,2
Фондовіддача	4,4	6,1	7,1	1,7	1,0
Фондомісткість	0,2	0,2	0,1	-	-0,1
Прибутковість основних засобів,%	1,0	0,5	0,8	-0,5	0,3

тобто ефективність вкладення цих коштів [35, с. 241]. Значення показника фондовіддачі у 2022 році показує, що на 1 грн. основних засобів припадає 7,1грн. чистого доходу (таблиця 2.2). Даний показник порівняно з 2021 роком зріс на 1,7, що обумовлено суттєвим зростанням як чистого доходу (на 19,1%), так і зростанням середньорічна вартість основних засобів (на 1,9%). Це свідчить про необхідність більш ефективного управління основними засобами з боку підприємства. Фондомісткість продукції показує частку вартості основних засобів, що припадає на кожен гривню продукції, що випускається [35, с. 242]. Відповідно фондомісткість продукції у 2022 році порівняно з 2021 роком знизилася на 0,1 і становить 0,1. Зазначена зміна позитивно впливає на діяльність підприємства. Протягом 2020-2021 рр. спостерігається зниження показника прибутковості основних засобів (на 0,5%) за рахунок зростання чистого прибутку (на 221,8%) та збільшення середньорічної вартості основних засобів (на 3,6%), а у 2022 р. порівняно з 2021 р. даний показник зріс на 0,3 і становив 0,8. Зростання даних показників позитивно впливає на фінансове становище підприємства. Отже, більшість

показників свідчать про достатню ефективність використання основних засобів на підприємстві, що досить позитивно впливає на фінансово-господарську діяльність підприємства.

Аналіз джерел фінансування активів за 2020-2022 роки наведено у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Аналіз складу і структури пасивів ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» за 2020-2022 роки

Джерела фінансування активів	Абсолютні величини, тис.грн.			Питома вага (у %)			Зміни			
	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2021/2022рр.		2020/2022рр.	
							абсолютні х	в структурі	абсолютні х величинах	в структурі
1..Власний капітал, у тому числі	2497,7	2726,8	3140,8	13,5	8,7	14,0	414,0	-4,8	643,1	0,5
1.1. Зареєстрований (пайовий) капітал	1500,0	1500,0	1500,0	8,1	4,8	6,7	-	1,9	-	-1,4
1.2.Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	997,7	1226,8	1640,8	5,4	3,9	7,3	414,0	3,4	643,1	1,9
2 Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-	-	-	-
3.Поточні зобов'язання, у тому числі	15971,0	28630,1	19328,2	86,5	91,3	86,0	-9301,5	4,8	3357,2	-0,5
3.1. за довгострокові зобов'язання	589,5	589,5	589,5	3,2	2,0	2,6	0,0	0,7	0,0	-0,6
3.2. за товари, роботи, послуги	10187,7	19879,9	8222,5	55,2	63,4	36,6	-1657,4	0,1	-1965,2	0,1
3.3. за розрахунками з бюджетом	5,0	50,2	23,0	0,0	0,2	0,1	-27,2	-0,1	18,0	0,1
3.4 за іншими поточними зобов'язаннями	5188,8	8110,5	10493,2	28,1	25,9	46,7	2382,7	18,6	5304,4	18,6
Баланс	18468,7	31356,9	22469,0	100,	100,0	100,0	-8887,9	-	4000,3	-

Дані таблиці 2.3 свідчать про те, що у 2021-2022 роках джерела формування активів ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» зменшилися на 8887,9 тис. грн., або на 28,3%, що пояснюється зменшення обсягу поточних зобов'язань на 9301,5 тис. грн.. Власний капітал збільшився на 414,0 тис. грн. (на 15,1%), поточні зобов'язання зменшилися за рахунок поточних зобов'язань за товари, роботи, послуги на 1667,4 тис. грн., (на 1,96%) та розрахунками з бюджетом на 27,2 тис. грн..

За 2021-2022 роки відбулися такі зміни у джерелах формування активів ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ»: збільшилася загальна сума джерел на 4000,3 тис. грн. (або на 21,7%). Така ситуація пояснюється зростанням вартості власного капіталу на 643,1 тис. грн. (або на 25,8%), зростанням розміру поточних зобов'язань на 3357,2 тис. грн. (або на 21,0%).

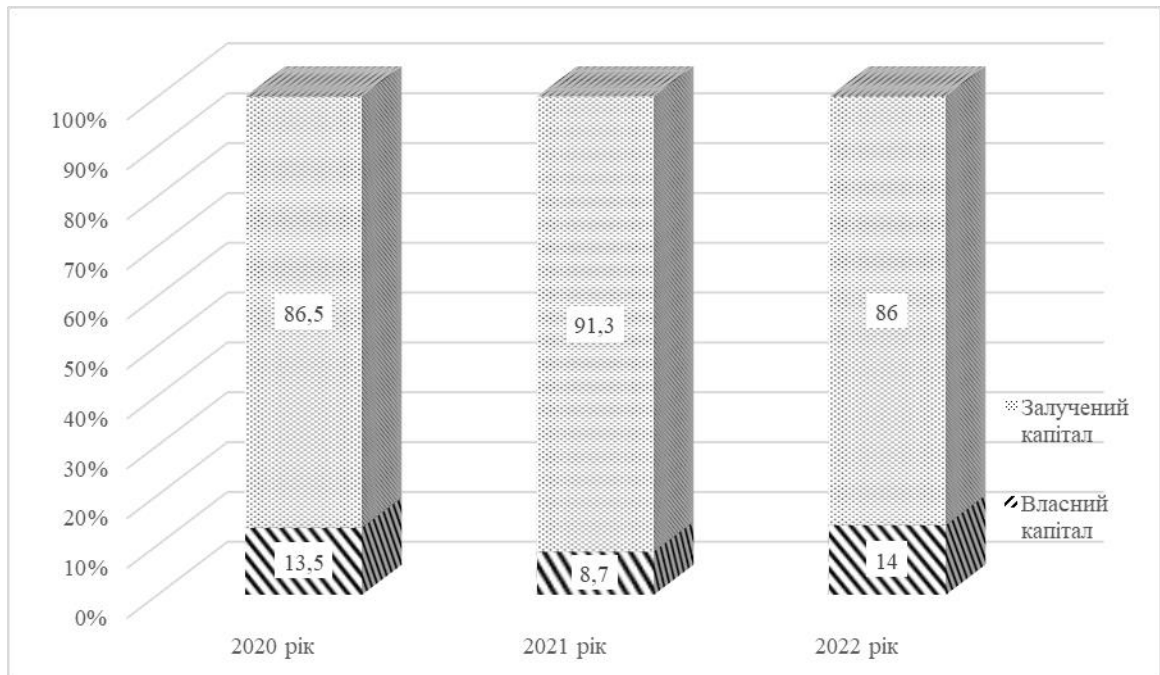
У джерелах фінансування активів переважають залучені кошти. Однак керівництво стратегічно визначає джерелом формування необоротних активів підприємства власні кошти.

ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» не залучає довготермінові кредити, що свідчить про відсутність інвестиційних програм розвитку підприємства. На кінець 2022 року підприємство не користувалося короткостроковим кредитом, однак має поточну заборгованість за довгостроковими позиками у розмірі 589,5 тис. грн., яка не погашається протягом трьох років. Підприємство здійснювало пошук підприємств, які погоджувалися надавати сировину на умовах під реалізацію, але в умовах воєнного стану не всі виробничі підприємства використовують механізм надання товарних кредитів, тому що самі суттєво відчувають нестачу робочого капіталу.

Ці зрушення вплинули на структурні зміни у джерелах формування майна за 2020-2022 роки: зросла частка джерел, що формують власні кошти (з 13,5% до 14,0%), та відповідно знизилася частка позикового капіталу на 0,5%.

Про те, які зміни відбулися у видах джерел формування активів за 2020-2022 роки, свідчить наступна діаграма (рис.2.2).

Отже, оцінка майнового стану ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» свідчить про те, що вартість майна та капіталу має стрибкоподібну тенденцію, що свідчить

**Рис. 2.2. Види джерел формування активів
ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» за 2020-2022 роки**

про нестійкий фінансовий стан підприємства та високий рівень залежності від зовнішніх кредиторів.

2.2. Аналіз показників фінансової стійкості підприємства

Першим кроком оцінки фінансової стійкості є визначення суми його власних обігових коштів.

Характеристика фінансової стійкості ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» за період, що досліджується, наведена в табл. 2.4.

На досліджуваному підприємстві спостерігається позитивна тенденція щодо обсягу власних обігових коштів. На кінець 2021 року їхній розмір характеризувався нестачею у розмірі 2497,7 тис. грн., на кінець 2022 р. – збільшився на 413,6 тис. грн. і склав 3140,4 тис. грн., що стримує подальший розвиток фінансового потенціалу та є свідченням високого рівня фінансової незалежності.

Порівняння основних джерел формування запасів та витрат дозволило нам визначити показник типу фінансової стійкості та дати оцінку фінансовій

Таблиця 2.4

**Динаміка фінансової стійкості ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ»
на кінець 2020-2022 роки**

Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення	
				2021/ 2022рр.	2020/ 2022рр.
Власні кошти	2497,7	2726,8	3140,8	414,0	643,1
Необоротні активи	3766,0	2435,1	1351,2	-1330,9,2	-1084,2
Власні обігові кошти	-1268,8	291,4	1789,2	1560,1	-113,2
Довготермінові позикові кошти	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Довготермінові джерела формування запасів та витрат	-1268,8	291,4	1789,2	1560,1	-113,2
Короткотермінові позикові кошти	15971,0	28630,1	19328,2	12659,1	-9301,9
Основні джерела формування запасів та витрат	14702,0	28921,5	21117,4	14219,3	-7804,1
Запаси та витрати	5176,3	10701,1	10796,1	5524,8	95,0
Надлишок (нестача) власних обігових коштів	-6445,1	-10409,7	-19368,2	-3964,6	--8958,5
Надлишок (нестача) довготермінових джерел формування запасів і витрат	-6445,1	-10409,7	-19368,2	-3964,6	--8958,5
Надлишок (нестача) основних джерел формування запасів і витрат	9525,40	18220,4	10321,6	-11825,0	12620,6
Показник типу фінансової ситуації	0	0	0	-	-
	0	0	0	-	-
	1	1	1	-	-
Оцінка фін. стійкості	нестійка	нестійка	нестійка	-	-

стійкості підприємства. Підприємство має надлишок основних джерел формування запасів і витрат лише за умови залучення короткотермінових позик. При такій ситуації ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» оцінка фінансової стійкості визначена як нестійка.

Визначимо показники фінансової стійкості по досліджуваному підприємстві у 2020-2022 рр.(Таблиця 2.5.)

Таблиця 2.5

**Показники фінансової стійкості
ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» у 2020-2022 рр.**

Показники	Розрахунок	Значення показника		Відхилення, +/-	2022 рік	Відхилення, 2022/2020
		2021 рік	2021 рік			
Власні обігові кошти	<i>Власний капітал – Необоротні активи</i>	1268,8	921,4	-977,4	229,1	-1039,7
Коефіцієнт забезпечення обігових активів власними коштами	<i>Власні обігові кошти / Обігові активи</i>	0,1	0,1	-	0,0	-0,1
Маневреність робочого капіталу	<i>Запаси / Робочий капітал</i>	0,5	0,5	0,0	0,7	0,2
Коефіцієнт автономії	<i>Власний капітал / Пасиви</i>	0,1	0,2	0,1	0,1	0,0
Коефіцієнт фінансової залежності	<i>Пасиви / Власний капітал</i>	7,4	6,4	1,0	9,2	1,6
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	<i>Власні обігові кошти / Власний капітал</i>	0,5	0,1	-0,4	0,1	-0,4
Коефіцієнт фінансової стабільності	<i>Власні кошти / Позикові кошти</i>	0,1	0,2	0,1	0,1	0,0
Коефіцієнт заборгованості кредиторам	<i>Заборгованість кредиторам / Активи</i>	0,3	0,58	0,2	0,3	0,0

Поведені розрахунки показують, що ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» має спадну динаміку робочого капіталу. Так, у 2020 році розмір власних обігових коштів склав 1268,8 тис. грн., який у 2021 році зменшилася до 291,4 тис. грн. і склав 291,4 тис. грн., а у 2022 році – розмір власних обігових коштів склав 229,1 тис. грн. Така ситуація свідчить про погіршення забезпечення обороту власними коштами.

Нормативним та рекомендованим значенням для коефіцієнта забезпечення обігових активів власними коштами є значення, що дорівнює $> 0,1$. Цей показник характеризує структуру обігових коштів за джерелами формування – за рахунок власних джерел чи зовнішніх зобов'язань. Зроблені нами розрахунки вказують, що значення даного коефіцієнту у 2020-2021 рр. знаходиться в межах 0,1, а у 2022 році – дуже мале (0,03), що пояснюється невеликим розміром власних обігових коштів.

Показник маневреності робочого капіталу показує частку запасів у власних обігових коштах. За досліджуваний період для даного показнику у ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» була притаманна позитивна тенденція: його значення з 0,5 у 2021 році зросло до 0,7 у 2022 році.

Коефіцієнт автономії характеризує можливість підприємства виконувати зовнішні зобов'язання за рахунок власних коштів. Це означає, що у загальній сумі фінансових ресурсів частка власного капіталу не повинна бути меншою від 50%, тобто значення коефіцієнту автономії має дорівнювати $> 0,5$. У ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» за 2020-2022 роки показник є значно нижчим за нормативне значення і характеризується нестійким фінансовим станом (0,1, 0,2, 0,1).

Коефіцієнт фінансової залежності (при нормативному значенні = 2) свідчить про значно вищі значення показників, що характеризує погані умови щодо платоспроможності підприємства у досліджуваних періодах.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу характеризує частку власного капіталу, що використовується для фінансування поточної діяльності, тобто показує, яку суму вкладено в обігові кошти, а яку – капіталізовано. Як показують розрахунки, у 2020 р. на 1 грн. власного капіталу припадало 0,5 грн. власних обігових коштів, у 2020 р. – 0,1 грн., у 2021 р. 0,1 грн., тобто власні кошти підприємства не є джерелом фінансування поточної діяльності у ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ».

Забезпеченість заборгованості власними фінансовими ресурсами показує коефіцієнт фінансової стабільності (коефіцієнт фінансування).

Відповідно перевищення власних коштів над позиковими свідчить про фінансову стійкість підприємства (нормативне значення $K_{ф.с.} > 1$). У ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» значення даного показника не відповідає рекомендованим значенням.

Коефіцієнт заборгованості кредиторам: його значення залишалось стабільним протягом усього аналізованого періоду – 0,3-0,5.

Дослідження ліквідності балансу ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» визначається як ступінь покриття зобов'язань підприємства його активами, строк перетворення (табл.2.6).

Таблиця 2.6

Аналіз ліквідності балансу ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» за 2020-2022 роки

Актив	На кінець 2020 року	На кінець 2021 року	На кінець 2022 року	Пасив	На кінець 2020 року	На кінець 2021 року	На кінець 2022 року	Плат.надл.(нест.)		
								2020 рік	2021 рік	2022 рік
Найбільш ліквідні активи	353,8	24,6	463,8	Найбільш термінові зобов.	15381,5	28040,6	18738,7	-15027,7	-28016,0	-18274,9
Активи, що швидко реалізуються	9172,1	18195,8	9857,9	Коротко-термінові пасиви	589,5	589,5	589,5	-8582,6	-17606,3	-9268,4
Активи, що повільно реалізуються	5176,3	10701,1	10796,1	Довготермінові пасиви	0,0	0,0	0,0	5176,3	10701,1	10796,1
Активи, що важко реалізуються	3766,5	2435,4	1351,2	Постійні пасиви	2497,7	2726,8	3140,8	-1268,8	291,4	1789,6
Баланс	18468,7	31356,9	22469,0		18468,7	31356,9	22469,0	-	-	-

По ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» ліквідність балансу погіршилася, тому що у разі виробничої необхідності воно не зможе розрахуватися по найбільш термінових зобов'язаннях. Платіжна нестача по них у 2020 році склала 15027,7 тис. грн., у 2021 році склала -28016,0 тис. грн., а у 2022 році – 18274,9 тис. грн..

По активах, що швидко реалізуються, у 2020 році спостерігається нестача коштів у розмірі 8582,6 тис. грн. у 2021 році платіжна нестача склала 17402,5 тис. грн., і у 2022 році платіжну нестачу визначено у розмірі 9268,4 тис. грн.

По активах, що повільно реалізуються, у 2020 році спостерігається надлишок коштів у розмірі 5176,3 тис. грн. у 2021 році надлишок склав 10701,1 тис. грн., і у 2022 році надлишок визначено у розмірі 10796,1 тис. грн.

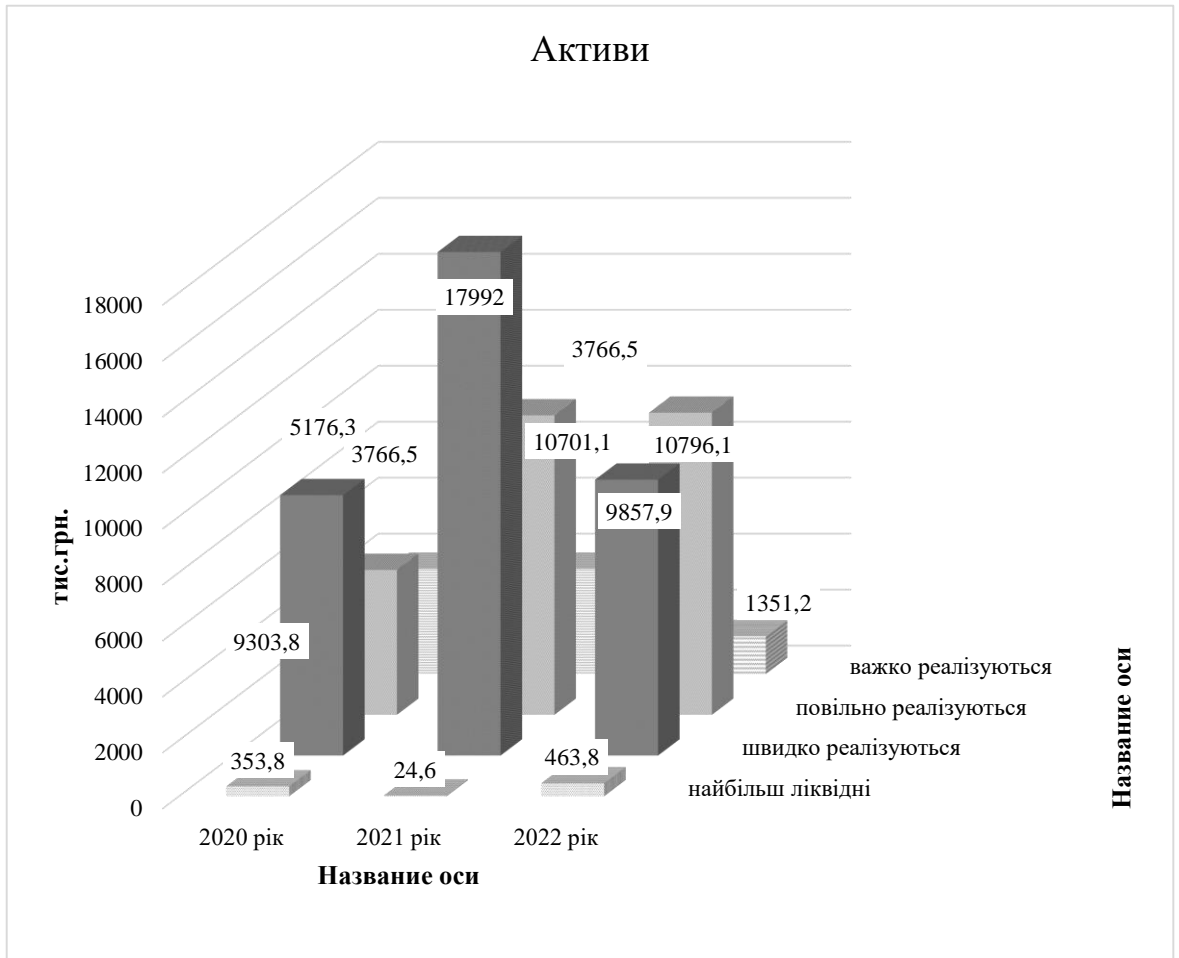
По активах, що важко реалізуються, у 2020 році спостерігається нестача у розмірі 1268,8 тис. грн. у 2021 році надлишок коштів склав 291,4 тис. грн., і у 2022 році надлишок визначено у розмірі 1789,6 тис. грн.

Отже, у ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» у 2020 році порушена 1, 2 і 4 умови ліквідності, у 2021 і 2022 році – 1 і 2 умови ліквідності

Наочно зміни у ліквідності активів та пасивів балансу по ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» за 2020-2022 роки показана на рис. 2.3 і рис.2.4.

Відбулося зростання розміру запасів готової продукції через неможливість відвантаження продукції згідно укладених довгострокових договорів у інші країни, і нестачі джерела формування запасів та витрат, яке призвело до порушення першої та другої умови ліквідності балансу ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ». Суттєве зменшення вартості нематеріальних активів привело до зменшення розміру платіжного надлишку.

Отже, невідповідність багатьох показників фінансової стійкості ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» нормативним значенням свідчить про виникнення в плановому році проблем з погашенням боргових зобов'язань.

2.3. Активи за ліквідністю по ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» у 2020-2022 роках

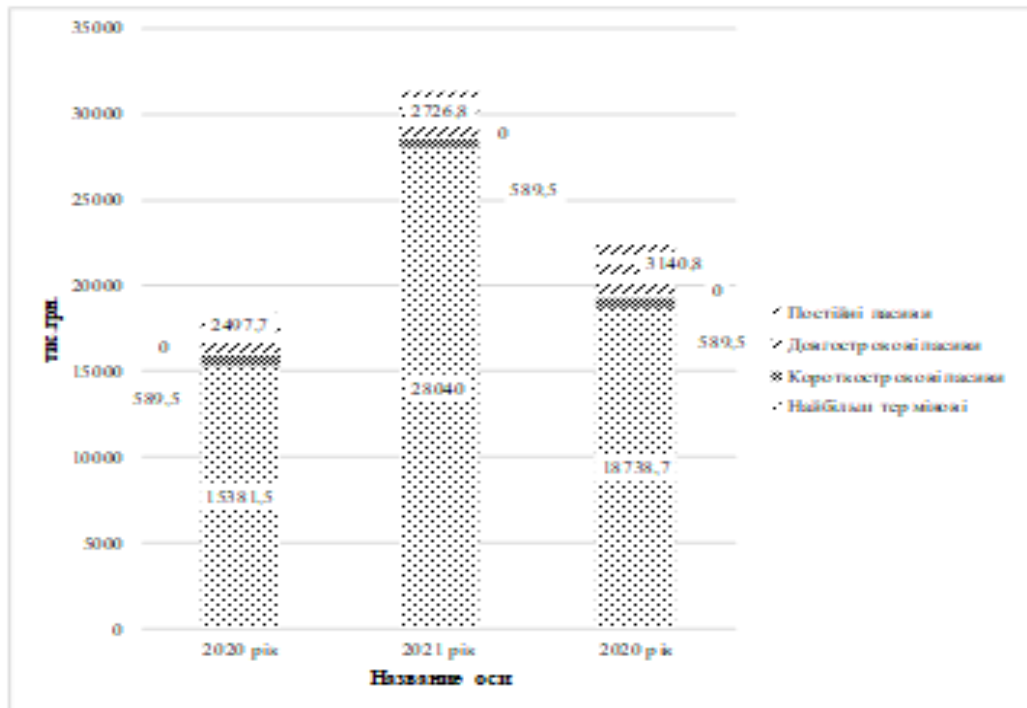

Рис. 2.4. Пасиви за ліквідністю по ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» у 2020-2022 роках

2.3. Аналіз прибутковості та рівня самофінансування підприємства

Прибуток є важливішим узагальнюючим показником, що характеризує кінцевий результат діяльності підприємства. Від розміру прибутку, отриманого підприємством, залежать формування обігових коштів, виконання зобов'язань перед бюджетом, платоспроможність підприємства та доходи у вигляді дивідендів засновників підприємства.

Динаміка формування валового, операційного та прибутку від реалізації товарів виробничого підприємства проведемо на основі даних додатків і наведених даних у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7
Динаміка прибутку та показників рентабельності
ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» за 2020-2022 роки

Показники	Роки			Відхилення (+, -)	
	2020р.	2021р.	2022р.	2021/ 2022рр.	2020/ 2022рр.
1. Чистий дохід від реалізації продукції	30473,0	43415,3	51709,0	8293,7	21236,0
2. Собівартість реалізованої продукції	24868,7	36523,5	44900,9	8377,4	20032,2
3. Валовий прибуток	5604,3	6891,8	6808,1	83,7	1203,8
4. Інші операційні доходи	1004,8	589,5	3214,8	2625,3	2210,0
5. Інші операційні витрати	6522,7	7202,0	9517,9	-2315,9	2994,3
6. Операційний прибуток	86,4	279,3	505,0	225,7	418,6
7. Інші доходи	-	-	-	-	-
8. Інші витрати	-	-	-	-	-
9. Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування	86,4	279,3	505,0	225,7	418,6
10. Податок на прибуток	15,6	50,2	90,9	40,7	75,3
11. Чистий прибуток	71,2	229,1	414,1	185,0	342,9

Наведені дані у таблиці 2.5. свідчать про те, що ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» отримало чистий дохід у 2020 році у сумі 30479,0 тис.грн., у 2021 році – 43415,0 тис. грн., у 2022 році – 51709,0 тис.грн. Зростання обсягу чистого доходу пов'язано з тим, що продукція користується попитом і у більшості оптових підприємств виникає необхідність у забезпеченні їх продукцією даного підприємства.

Обсяг чистого доходу від реалізації продукції за 2020-2022 роки зріс на 21236,0 тис. грн. (або на 69,7%), що пояснюється зростанням замовлень на продукції (виготовленої за стандартами ЄС) у зв'язку зі зростанням експортних операцій підприємств-партнерів, які замовляли продукцію у ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ». Ці зміни привели до змін показників, що формують операційний прибуток: зростання абсолютного розміру собівартості реалізованої продукції на 20032,0 тис. грн. або на 80,6%, що пов'язано зі зростанням потреби у ресурсах для виробництва продукції. Інші операційні витрати характеризуються нестабільним розвитком, що пояснюється їх зниженням або зростанням залежно від обсягів діяльності та умов виконання укладених договорів та вартості залучених кредитних, матеріальних і трудових ресурсів, необхідних для здійснення виробничої діяльності. Позитивним моментом у діяльності підприємства слід відмітити зростання інших операційних доходів: зросла кількість орендарів з південних областей України, які використовували складські приміщення ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ». За 3 роки сума вказаних доходів зросла на 2210,0 тис.грн., однак за 2022-2021 роки інші операційні доходи зменшилися на 946,3 тис. грн.

Операційний прибуток за 2020-2022 роки збільшився на 418,6 тис. грн. за рахунок зростання чистого доходу та обсягу інших операційних доходів, Через відсутність інших доходів і інших витрат розмір операційного прибутку дорівнює розміру прибутку від звичайної діяльності до оподаткування, який склав у 2020 році 86,4 тис. грн., у 2021 році 279,3 тис. грн, у 2022 році 505,0 тис. грн.. Для обсягу чистого прибутку характерна тенденція росту на 342,9 тис. грн. (у 5,8 раз).

Розрахунок показників рентабельності у таблиці 2.8 показав, що для валової рентабельності продаж характерна спадна тенденція з 18,4 2% у 2020 році до 13,2% у 2022 році., для операційної рентабельності продаж характерне зростання показника на 0,6%, для чистої рентабельності продаж – зростання на 0,6%. Ці зміни пов'язані з дією як зовнішніх, так і внутрішніх економічних факторів.

**Динаміка показників рентабельності у ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ»
за 2020-2022 роки**

Показники	Роки			Відхилення (+, -)	
	2020р.	2021р.	2022р.	2021/ 2022рр.	2020/ 2022рр.
Вихідні дані					
1. Чистий дохід від реалізації продукції	30473,0	43415,3	51709,0	8293,7	21236,0
2. Собівартість реалізованої продукції	24868,7	36523,5	44900,9	8377,4	20032,2
3. Валовий прибуток	5604,3	6891,8	6808,1	83,7	1203,8
4. Інші операційні доходи	1004,8	589,5	3214,8	2625,3	2210,0
5. Інші операційні витрати	6522,7	7202,0	9517,9	-2315,9	2994,3
6. Операційний прибуток	86,4	279,3	505,0	225,7	418,6
7. Інші доходи	-	-	-	-	-
8. Інші витрати	-	-	-	-	-
9. Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування	86,4	279,3	505,0	225,7	418,6
10. Податок на прибуток	15,6	50,2	90,9	40,7	75,3
11. Чистий прибуток	71,2	229,1	414,1	185,0	342,9
Розрахункові показники					
Валова рентабельність продаж, %	18,4	15,9	13,2	-2,7	-5,2
Операційна рентабельність продаж, %	0,3	0,6	0,9	0,3	0,6
Чиста рентабельність продаж, %	0,2	0,5	0,8	0,3	0,6

Самофінансування - це процес здійснення господарської діяльності за рахунок власних джерел фінансування, який характеризує забезпечення підприємства грошовим капіталом за рахунок власних джерел нагромадження. У зв'язку з тим, що підприємство не завжди може повністю забезпечити себе власними фінансовими ресурсами, воно широко використовує власні і залучені грошові кошти, як елемент, який доповнює самофінансування. Принципи самофінансування реалізуються не тільки у прагненні нагромадження власних грошових джерел, але й на раціональній організації виробничо-торговельного процесу, постійному оновленні основних засобів, на гнучкому реагуванні на зміни потреб споживачів та зовнішнього ринку. Саме поєднання цих методів в господарському механізмі дозволяє створити сприятливі умови самофінансування, тобто виділення

більше власних грошових коштів на фінансування своїх поточних і капітальних потреб.

Аналіз рівня самофінансування ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» показано в таблиці 2.9.

Таблиця 2.9

Розрахунок рівня самофінансування ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» за 2020-2022 роки

Показники	Одиниці виміру	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Зміна	
					2020/ 2021рр.	2021/ 2022рр.
Прибуток, що спрямовується на розвиток виробництва	тис.грн	71,2	229,1	414,1	157,9	185
Амортизаційні відрахування	тис.грн	1397,9	1579	139,2	181,1	-1439,8
Позикові кошти	тис.грн	589,5	589,5	589,5	0	0
Кредиторська заборгованість та інші залучені кошти	тис.грн	15837,1	28632,1	23979,2	12795	-4653
Коефіцієнт самофінансування	одиниці	0,09	0,06	0,02	-0,03	-0,04

З наведених даних таблиці 2.9 видно, що коефіцієнт самофінансування має спадну тенденцію: у 2020 році склав 0,09, у 2021 році – 0,06, а у 2022 році склав 0,02. Це означає, що частка власних джерел фінансування виробничого розвитку і вдосконалення технології виробничого процесу складає відповідно 9, 6 та 2% порівняно з обсягом залучених коштів.

Таким чином, аналіз формування прибутку свідчить про зростання обсягу чистого доходу від реалізації продукції, яке позитивно вплинуло на зростання обсягу валового, операційного та чистого прибутку за 2020 – 2022 р.. Однак зростання кредиторської заборгованості негативно впливає на зниження коефіцієнта самофінансування.

Висновки до розділу 2

1. У другому розділі ми проаналізували фінансовий стан ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» за 2020-2022 роки. Для цього було використано звітну документацію досліджуваного підприємства.

ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» займається виробничою діяльністю. За досліджуваний період з 2020 – 2022 рр. спостерігається позитивна тенденція зростання доходу (виручки) від реалізації зростання обсягу чистого доходу від реалізації продукції на 21236,0 тис. грн.. (або на 69,7%), що пояснюється зростанням замовлень на продукції (виготовленої за стандартами ЄС) у зв'язку зі зростанням експортних операцій підприємств-партнерів, які замовляли продукцію у ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ».

За три роки зростання вартості майна підприємства оцінюється позитивно. Однак порівняно з 2021 роком сума активів зменшилася на 8887,9 тис. грн.. Зокрема сума необоротних активів зменшилася на 1087,5 тис. грн., а сума оборотних – зменшилася на 7803,7 тис. грн. Ці зміни обумовлені політичною ситуацією в країні, консервацією окремих структурних підрозділів підприємств та продажем частини необоротних активів підприємством.

Поточні зобов'язання ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» у звітному році перевищують власні кошти, що обумовлює нестачу власних обігових коштів і відповідно погіршення фінансової стійкості підприємства. За 2020-2023 роки фінансова стійкість характеризується як нестійкий фінансовий стан.

За 2020-2022 роки по ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» відбулося :

- зростання обсягу чистого доходу від реалізації продукції на 21236,0 тис. грн.. (або на 69,7%), що пояснюється зростанням замовлень на продукції (виготовленої за стандартами ЄС) у зв'язку зі зростанням експортних операцій підприємств-партнерів, які замовляли продукцію у ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ». Собівартість реалізованої продукції зросла на 20032,0 тис. грн. або на 80,6%, що пов'язано зі зростанням потреби у ресурсах для виробництва продукції. Інші операційні витрати характеризуються нестабільним

розвитком, що пояснюється їх зниженням/ зростанням залежно від обсягів діяльності та умов виконання укладених договорів та вартості залучених кредитних, матеріальних і трудових ресурсів, необхідних для здійснення виробничої діяльності. Зростання інших операційних доходів відбулося за рахунок зростання кількості орендаторів з південних областей України, які використовували складські приміщення ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ». За 3 роки сума вказаних доходів зросла на 2210,0 тис. грн.

Операційний прибуток за 2020-2022 роки збільшився на 418,6 тис. грн. за рахунок зростання чистого доходу та обсягу інших операційних доходів, Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування склав у 2020 році 86,4 тис. грн., у 2021 році 279,3 тис. грн, у 2022 році 505,0 тис. грн.. Для обсягу чистого прибутку характерна тенденція росту на 3425,9 тис. грн. (у 5,8 раз).

- аналіз показників рентабельності показав, що для валової рентабельності продаж характерна тенденція росту з 18,4% у 2020 році до 13,2% у 2022 році, а для операційної рентабельності продаж (на 0,6%) та для чистої рентабельності продаж (на 0,6%). Така ситуація пов'язана з дією як зовнішніх, так і внутрішніх економічних факторів;

Таким чином, на основі проведеного аналізу ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» за 2020-2022 роки можна зробити висновок про задовільну роботу підприємства і постійне зростання обсягів діяльності.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ СТАНОМ НА ПІДПРИЄМСТВІ

3.1. Вдосконалення методичних підходів до використання моделей прогнозування фінансового стану підприємства

Діяльність підприємств в умовах воєнного стану пов'язана з ризиком втрати капіталу від отримання майнових збитків та збитків від господарювання, що провокує неспроможність підприємства розрахуватися по своїм борговим зобов'язаннями, і як наслідок, його банкрутство.

В умовах сучасної фінансової нестабільності частина підприємств в Україні припинила свою діяльність, здійснили релокацію з окупованих територій. При цьому є частка тих підприємств, що знаходяться на межі банкрутства або на стадії порушення справ про банкрутство боржників їх кредиторами у суді. У зв'язку з цим важливим питанням виникає проблема раннього прогнозування ймовірності банкрутства на основі узагальнених фінансових показників. Для об'єктивної оцінки фінансового стану підприємств з метою своєчасного виявлення факту їх фінансової неспроможності необхідна система науково обґрунтованих моделей прогнозування банкрутства, яка допомагає розробити заходи, необхідні для ведення раціонального антикризового управління підприємством і для підтримки його успішного функціонування [65, с.198]. Для цього застосовують Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства [7].

Ми підтримуємо підхід Крупчатнікова О. С. щодо одночасного комплексного використання декількох методів прогнозування ймовірності неплатоспроможності (банкрутства) підприємства для підвищення ступеню вірогідності отриманих результатів [34, с.109].

Для оцінки ймовірності банкрутства широкого застосування набули моделі, отримані в результаті багатомірного дискримінантного аналізу

(БДА), до яких відносяться модель Альтмана, Ліса та Бівера.

Е.Альтман запропонував у 1983 році модель, яку можна застосувати в Україні, вона є функцією від декількох показників, що характеризують економічний потенціал підприємства і результати його роботи за минулий період:

$$Z_{1983} = 3,107X_1 + 0,995X_2 + 0,42X_3 + 0,847X_4 + 0,717X_5, \quad (3.1)$$

де X_1 – відношення операційного прибутку до суми активів;

X_2 – відношення чистої виручки від реалізації продукції до суми активів;

X_3 – відношення власного балансової вартості власного капіталу до позикового капіталу;

X_4 – відношення нерозподіленого прибутку до суми активів;

X_5 – відношення власних обігових коштів до суми активів.

Підприємства характеризується доброю фінансовою ситуацією, якщо $Z > 2,9$; та поганою фінансовою ситуацією, якщо $Z < 1,2$. За умови $1,2 < Z < 2,9$ фінансовий стан фірми вважається задовільним з середньою імовірністю банкрутства [65, с. 202-203].

У таблиці 3.1 проведемо розрахунки ймовірності банкрутства, використовуючи вищеназвану модель Альтмана у ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ».

Таблиця 3.1

Розрахунок ймовірності банкрутства за моделлю Альтмана (1983) у ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» за 2020 -2023 рр.

Показник	Методика розрахунку	Значення показника			Абсолютне відхилення	
		2020 р.	2021 р.	2022 р.	2020-2021	2021-2022
X1	<i>Операційний прибуток/Сума активів</i>	0,86	1,68	2,02	0,82	0,34
X2	<i>Чиста виручка від реалізації продукції/Сума активів</i>	-0,1	0,27	0,25	0,27	0,02
X3	<i>Власний капітал/Позиковий капітал</i>	0,16	0,12	0,12	0,04	-
X4	<i>Нерозподілений прибуток/Сума активів</i>	0,03	0,04	0,05	0,01	0,01
X5	<i>Власні обігові кошти/Сума активів</i>	-0,05	-0,02	0,04	-0,07	-0,02
Z-рахунок (1983)	$3,107X_1 + 0,995X_2 + 0,42X_3 + 0,847X_4 + 0,717X_5$	3,26	5,71	6,31	2,45	0,8

Проведені розрахунки свідчать про малоїмовірну загрозу банкрутства,

оскільки досліджувані показники за проаналізований період вищі за критичне значення (1,2) і відповідно становлять 3,25, 5,71 та 6,81. Підприємство отримує прибутки, а динаміка коефіцієнтів говорить про задовільний фінансовий стан.

Для проведення системного експрес-аналізу фінансового стану підприємства скористаємося «Методичними рекомендаціями щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства», затвердженими наказом Міністерства економіки України від 17 січня 2001 року №10 [7]., та визначимо коефіцієнт Бівера (K_B) за такою методикою:

$$K_B = (\text{ЧП} + A) / (\text{ДЗ} + \text{ПЗ}), \quad (3.2)$$

де ЧП – чистий прибуток;
 А – амортизація;
 ДЗ – довгострокові зобов'язання;
 ПЗ – поточні зобов'язання.

Якщо K_B вище 0,4 – підприємству банкрутство не загрожує. Якщо протягом тривалого періоду коефіцієнт Бівера не перевищує 0,2 - це є ознакою формування незадовільної структури балансу [23, с. 236].

Українські вчені на чолі з академіком УААН П.Т. Саблуком рекомендують для діагностики банкрутства провести експрес-аналіз фінансового стану, який складається з розрахунку п'яти показників: коефіцієнта Бівера; рентабельності активів (6-8% свідчить про благополучний стан); відношення зобов'язань до активів (благополучний стан оцінюється, якщо цей показник $\leq 37\%$); відношення суми власного оборотного капіталу до суми активів (благополучний стан оцінюється в 0,4); відношення обігових активів до короткострокових зобов'язань (сприятливий стан, коли показник дорівнює більше 1) [31, с. 99].

Вагові коефіцієнти для індикаторів у моделі У. Бівера не визначаються, розраховані значення індикаторів порівнюються з їх нормативними значеннями для трьох видів підприємств: для стійких підприємств; для

підприємств, збанкрутілих протягом року; для підприємств, що стали банкрутами протягом п'яти років [59].

Розрахунок системи показників У. Бівера для діагностики банкрутства ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» наведені в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Розрахунок ймовірності банкрутства ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» на прикладі моделі Бівера за 2020 -2022 рр.

Показник	Методика розрахунку	Значення показника			стійке п-ство	за 5 років до банкр.	за 1 рік до банкр.
		2020р.	2021р.	2022р.			
Коефіцієнт Бівера	<i>(Чистий прибуток+Амортизація) / Зобов'язання</i>	0,28	0,08	0,07	0,4+0,45	0,17	-0,15
Рентабельність активів	<i>Чистий прибуток/Активи</i>	0,00	0,08	0,07	6-8	4	-22
Фінансовий леверидж	<i>Зобов'язання/ Активи</i>	0,43	0,86	0,89	≤0,37	≤0,50	≤0,80
Коефіцієнт маневрування	<i>Власний оборотний капітал/Активи</i>	-0,04	-0,02	0,04	0,4	≥0,3	0,06
Коефіцієнт ліквідності поточної	<i>Оборотні активи/Поточні зобов'язання</i>	0,88	0,98	1,04	≥3,2	≥2	≥1

Провівши діагностику можливого банкрутства для досліджуваного підприємства за моделлю Бівера, можна зробити висновок, що результати розрахунків свідчать значні відхилення від визначених критеріїв і певну ймовірність загрози банкрутства підприємства.

Коефіцієнт Бівера у 2012 році становить 0,07 – це характеризує хиткий фінансовий стан підприємства.

Рентабельність активів протягом 2020-2022 рр. становить відповідно 0,0, 0,08 та 0,07. Це означає, що підприємство наближається до 1 рік.

Показник фінансового левериджу у 2021-2022 рр. становив 0,86 і 0,89, що вказує на наближення підприємства до банкрутства за 1 рік. За коефіцієнтом маневрування фінансовий стан підприємства є хитким наближеним до банкрутства, так як значення 0,04 наближується до критичного 0,06. Коефіцієнт поточної ліквідності у 2022 році становить 1,04, тобто це означає, що підприємство наближається за 1 рік до банкрутства.

Таким чином, критична оцінка системи показників У. Бівера для

діагностики банкрутства дозволили нам встановити, що показники свідчать про підприємство знаходить за 1 рік до банкрутства.

У чотирьохфакторній моделі Ліса чинники-ознаки враховують такі результати діяльності, як ліквідність, рентабельність та фінансова незалежність підприємства. Дана модель має вигляд:

$$Z_L = 0,063X_1 + 0,092X_2 + 0,057X_3 + 0,001X_4, \quad (3.2)$$

де X_1 – відношення оборотного капіталу до суми активів;

X_2 – відношення прибутку від реалізації до суми активів;

X_3 – відношення нерозподіленого прибутку до суми активів;

X_4 – відношення власного капіталу до позикового капіталу.

Граничне значення для даної моделі становить 0,037 [46, с. 428].

Розрахуємо ймовірність банкрутства за моделлю Ліса, використовуючи дані таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

**Розрахунок ймовірності банкрутства за моделлю Ліса у
ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» за 2020-2022 роки**

Показник	Методика розрахунку	Значення показника			Абсолютне відхилення	
		2 010р.	2 011р.	2 012р.	2011-2010	2012-2011
X1	<i>Оборотні активи/Сума активів</i>	0,38	0,84	0,93	0,46	0,09
X2	<i>Прибуток від реалізації/Сума активів</i>	0,15	0,27	0,25	0,12	-0,02
X3	<i>Нерозподілений прибуток/Сума активів</i>	0,03	0,04	0,05	0,01	0,01
X4	<i>Власний капітал/Позиковий капітал</i>	0,16	0,12	0,12	0,04	0,00
Z	$0,063X_1 + 0,092X_2 + 0,057X_3 + 0,001X_4$	0,34	1,27	1,35	0,93	0,08

Як бачимо з даних таблиці 3.3, за моделлю Ліса розрахований індекс платоспроможності за 2020-2022 рр. є вищим за граничне значення (0,037), тобто ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» не загрожує банкрутство. Позитивною тенденцією є зростання досліджуваного показника у звітному році порівняно з попереднім на 0,08.

Підсумовуючи вищезазначене, можн зробити висновок, що дві моделі з трьох при оцінці ймовірності настання банкрутства ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ»,

характеризують підприємство як таке, що має позитивне фінансове становище та низьку вірогідність настання банкрутства. Однак, не зважаючи на наявні позитивні тенденції, підприємству й надалі потрібно постійно зміцнювати свій фінансовий стан, збільшувати економічну привабливість та фінансову стабільність. Саме тому необхідною є розробка та поетапне формування моделі ефективного управління фінансовим станом підприємства, що надасть можливість підвищити ефективність роботи даного господарюючого суб'єкта, основні складові елементи якої зображені на рис. 3.1.

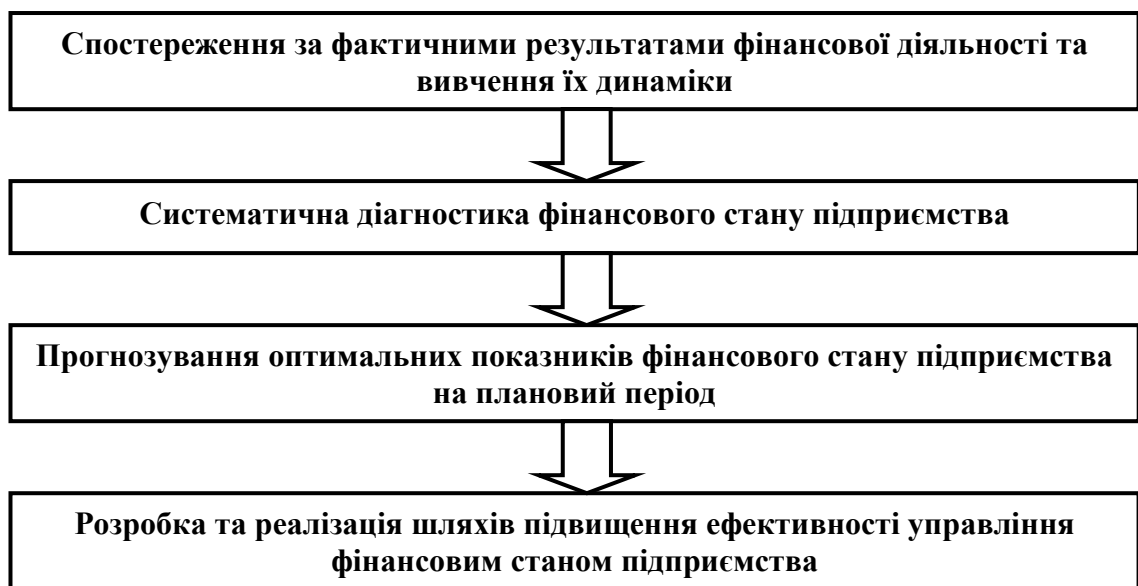

Рис. 3.1. Модель управління фінансовим станом ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ»

Як бачимо з рис. 3.1, запропонована модель ефективного управління фінансовим станом ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» включає чотири етапи, які взаємопов'язані між собою, розглядається як альтернативний варіант перспективи стратегічного розвитку ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ».

. Зокрема, перші два етапи детально були розглянуті у 2 розділі випускної кваліфікаційної роботи. В наступному підрозділі розглянемо детальніше третій етап моделі управління фінансовим станом підприємства – прогнозування оптимальних показників фінансового стану підприємства шляхом порівняння з нормативними значеннями.

3.2. Прогнозування оптимальних показників фінансового стану підприємства на плановий період

Ефективне функціонування економіки в умовах ринку вимагає системного підходу до розвитку відносин між суб'єктами господарювання і передбачення майбутніх подій при врахуванні гармонійної взаємодії об'єктивних і суб'єктивних процесів шляхом застосування економічного прогнозування, яке дозволяє керівництву підприємства оцінити поточний фінансово-економічний стан, а й спрогнозувати майбутній, що є запорукою прийняття раціональних рішень та ефективної діяльності підприємства.

Важливість планування фінансового стану підприємства полягає в тому, що на його основі визначаються альтернативні шляхи розвитку підприємства, обирається найкращий з них і передбачаються головні дії керівництва, спрямовані на максимально раціональне і ефективне використання потенційних можливостей підприємства та реалізацію всіх необхідних заходів, спрямованих на мінімізацію або уникнення можливих ризиків у майбутній діяльності суб'єкта господарювання. Отже, не дивлячись на ймовірнісний характер, фінансове планування є запорукою і важливою складовою ефективною діяльності підприємства.

Розглянемо оптимальні значення показників фінансового стану підприємства, використовуючи їх нормативні вимоги. Розрахуємо показники ліквідності підприємства.

I. Для покращення ліквідності підприємства необхідно розрахувати оптимальні показники ліквідності підприємства та співставити їх з наявними даними (таблиця 3.4).

I. Визначимо прийнятну суму грошових коштів та їх еквівалентів, використовуючи нормативне значення коефіцієнта абсолютної ліквідності.

$$Ka_{л.} = \text{Грошові кошти} / \text{Поточні пасиви} \quad (3.3)$$

$$Ka_{л. \text{мін.}} = \text{Гр.к.} / 8110,5 = 0,2; \quad Ka_{л. \text{макс.}} = \text{Гр.к.} / 10493,0 = 0,35;$$

$$\text{Гр.к.мін.} = 1622,1 \text{ тис. грн.}; \quad \text{Гр.к.макс.} = 3672,55 \text{ тис. грн.};$$

Як бачимо з таблиці 3.4, для покриття невідкладних зобов'язань, підприємству необхідно мати в своєму розпорядженні на 2023 р. мінімум 1622,1 тис. грошових коштів на поточному рахунку. У даного суб'єкта господарювання у звітному 2022 році є в наявності лише 844,3 тис. грн., тобто, це означає, що у підприємства не вистачає 777,8 тис. грн. для

Таблиця 3.4

**Розрахунок оптимальних показників ліквідності ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ»
на 2023 рік**

Показник	Методика розрахунку	2 022р.	2 023р.		Абсолютне відхилення	
			мін.	макс.	2023 мін-2022	2023 макс-2022
Грошові кошти та їх еквіваленти, тис. грн.	Гр.к.= 0,2(0,35) * ПРП	844,3	1622,1	3672,5	777,8	2828,2
Дебіторська заборгованість, тис. грн.	ДЗ = 0,7(0,8) * П РП - Гр.к.	9477,4	4055,2	4721,8	- 5422,0	4755,6
Запаси, тис. грн.	Запаси = 1(3) * ІВРП - Гр.к.- ДЗ	10796,1	2433,1	12591,7	- 8363,0	1795,6
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Ка.л.=Грошові кошти/ Поточні пасиви	0,01	0,2	0,35	1,99	0,34
Коефіцієнт швидкої ліквідності	Кш.л.=(Грошові кошти+Дебіторська заборгованість)/ Поточні пасиви					
Коефіцієнт поточної ліквідності	Кп.л.=(Грошові кошти+Дебіторська заборгованість+Запаси)/ Поточні пасиви	2,15	1	3	-1,15	0,85

погашення зобов'язань. Саме тому ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» необхідно взяти певних заходів, спрямованих на збільшення грошових коштів на розрахунковому рахунку, оскільки це призведе до збільшення коефіцієнта абсолютної ліквідності та дозволить підприємству покращити свою платоспроможність на перспективу.

➤ Наступним етапом є розрахунок оптимального обсягу дебіторської

заборгованості за допомогою використання нормативного значення коефіцієнта швидкої ліквідності:

$$K_{ш.л.} = (Гр.к. + ДЗ) / \text{Поточні пасиви};$$

$$K_{шв.л.мін.} = (1622,1 + ДЗ) / 8110,5 = 0,7;$$

$$K_{шв.л.макс.} = (3672,55 + ДЗ) / 10493,0 = 0,8;$$

$$ДЗ_{мін.} = 4055,2 \text{ тис. грн.}$$

$$ДЗ_{макс.} = 4721,8 \text{ тис. грн.}$$

Для того, щоб підприємство могло своєчасно погашати борги, необхідна сума дебіторської заборгованості на 2023 рік повинна не перевищувати 4721,8 тис. грн. Оскільки, у даного суб'єкта господарювання у звітному 2022 році сума дебіторської заборгованості становить 9477,0 тис. грн., то для ефективної фінансової діяльності підприємства йому потрібно зменшити розмір дебіторської заборгованості.

➤ Визначимо необхідний обсяг запасів, використовуючи нормативне значення коефіцієнта поточної ліквідності:

$$K_{п.л.} = (Гр.к. + ДЗ + \text{Запаси}) / \text{Поточні пасиви};$$

$$K_{п.л.} = (1622,1 + 4055,2 + \text{Запаси}) / 8110,5 = 1;$$

$$K_{п.л.} = (3672,5 + 4721,8 + \text{Запаси}) / 10493,0 = 2;$$

$$\text{Запаси}_{мін.} = 2433,1 \text{ тис. грн.}$$

$$\text{Запаси}_{макс.} = 12591,7 \text{ тис. грн.}$$

В результаті проведених нами розрахунків, з даних таблиці 3.4 можна зробити висновок, що для того, щоб підприємство вчасно ліквідувало борги, воно повинно бути забезпечене запасами в розмірі від 2433,1 тис. грн. до 12591,7 тис. грн. Співставивши отримані прогнозовані дані на 2023 рік з даними 2022 року, слід зазначити, що у ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» є в наявності запаси розміром 10796,1 тис. грн., що перевищує мінімальне нормативне значення у 4,4 рази..

II. Наступним завданням є розрахунок оптимальних показників фінансової стійкості підприємства.

Аналізуючи отримані показники фінансової стійкості ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ», можна зробити висновок, що для даного підприємства характерний нестійкий фінансовий стан, однак фінансова стійкість

підприємства значно покращилась у звітному 2022 році порівняно з 2020 роком.

Саме тому з метою покращення фінансової стійкості підприємств, необхідно розрахувати оптимальні показники фінансової стійкості на 2023 рік, співставити їх з даними за 2022 рік та визначити шляхи підвищення ефективності діяльності підприємства. Здійснимо даний аналіз поетапно, результати розрахунків наведені в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

**Розрахунок оптимальних показників фінансової стійкості ТОВ
«ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» на 2023 рік**

Показник	Методика розрахунку	2 022р.	2 023р.	Абсолютне відхилення
Позиковий капітал, тис. грн.	$ПК \leq 0,5 * \text{Баланс}$	19328,2	11234,5	-8003,4
Власний капітал, тис. грн.	$ВК \geq 0,5 * \text{Баланс}$	3140,8	11234,5	8093,7
Власні оборотні кошти, тис. грн.	$ВOK > 0,1 * ВК$	229,1	2246,9	2017,8
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	$Кп.к. = \text{Позиковий капітал} / \text{Пасиви}$	0,86	$\leq 0,5$	
Коефіцієнт автономії	$Ка = \text{Власний капітал} / \text{Пасиви}$	0,14	$\geq 0,5$	
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$Км.в.к. = \text{Власні обігові кошти} / \text{Власний капітал}$	0,7	$> 0,1$	

➤ На першому етапі визначимо необхідну суму позикового капіталу за нормативними вимогами коефіцієнта концентрації позикового капіталу (тобто відношення позикових коштів до вартості майна), використовуючи дані таблиці таблиці 3.5:

$$Кп.к. = \text{Позиковий капітал} / \text{Пасиви} \leq 0,5;$$

$$\text{Позиковий капітал} / 22469,0 \leq 0,5;$$

$$\text{Позиковий капітал} \leq 11234,5 \text{ тис. грн.}$$

Аналізуючи отримані дані з таблиці 3.5, можна сказати, що для стабільного фінансового стану підприємства оптимальне значення частки позикових коштів у фінансуванні підприємств на 2023 рік повинне становити не більше ніж 11234,5 тис. грн. Прирівнявши отримані дані до даних за

звітний 2022 рік, можна стверджувати, що обсяг позикового капіталу не відповідає нормативному значенню, що погіршило показники фінансової стійкості для підприємства.

➤ Наступним етапом є визначення оптимального обсягу власного капіталу, використовуючи нормативне значення коефіцієнта автономії (таблиця 3.5):

$$\text{Кавт.} = \text{Власний капітал} / \text{Пасиви} \geq 0,5;$$

$$\text{Власний капітал} / 22469,0 \geq 0,5;$$

$$\text{Власний капітал} \geq 11234,5 \text{ тис. грн.}$$

Отже, в результаті проведених розрахунків, можна зробити висновок, що для того, щоб підприємство ефективно функціонувало, воно повинне бути забезпечене у 2023 році власним капіталом не менше ніж 11234,5 тис. грн. Оскільки у даного суб'єкта господарювання власний капітал за звітний 2022 рік становить 3140,8 тис. грн., то прирівнявши отримані дані, слід зазначити, що отримані значення не відповідають нормативним, тобто підприємство в недостатньому обсязі забезпечене власним капіталом.

➤ Розрахуємо оптимальний розмір власного оборотного капіталу, використовуючи нормативне значення коефіцієнта маневреності власного капіталу, який характеризує ефективне функціонування підприємства (таблиця 3.5):

$$\text{Км.в.к.} = \text{Власні обігові кошти} / \text{Власний капітал} > 0,1;$$

$$\text{Власні обігові кошти} / 22469,0 > 0,1;$$

$$\text{Власні обігові кошти} > 2246,9 \text{ тис. грн.}$$

З даних таблиці 3.5 видно, що підприємство не відчуває нестачу власного оборотного капіталу, оскільки значення даного показника у звітному 2022 році відповідає нормативному його значенню. Отже, задля ефективної діяльності підприємство повинне бути забезпечене власними обіговими коштами мінімум на 2246,9 тис. грн.

Проаналізувавши одержані результати ми бачимо, що оптимальні значення показників дещо відрізняються від фактичних показників. Тому з

метою зменшення ступеня відхилень фактичних результатів від передбачуваних в наступному підпункті зупинимось детальніше саме на останньому етапі моделі управління фінансовим станом підприємства – розробці та реалізації шляхів підвищення ефективності управління фінансовим станом ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ».

3.3. Шляхи підвищення ефективності управління фінансовим станом на підприємстві

Вміле розпорядження активами і пасивами, оперативне маневрування вільними ресурсами, своєчасне стягнення боргів є запорукою виживання підприємства в умовах сучасного господарювання.

Підприємство ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» створене з метою отримання прибутків на основі організації виробничої діяльності. Фінансовий стан підприємства є найважливішою характеристикою його ділової активності і надійності, сприяє визначенню конкурентоспроможності підприємства, його потенціалу у діловому співробітництві, є гарантом ефективної діяльності, як самого підприємства, так і його партнерів.

Під час проведення аналізу фінансового стану ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» ми оцінили основні ключові показники, які характеризують фінансовий стан підприємства. В результаті проведених досліджень можна зробити висновок, що фінансовий стан підприємства за аналізований період був нестійким, про що свідчить зменшення власних обігових коштів, погіршення умов ліквідності балансу, показників ліквідності, зростання коефіцієнта фінансової залежності та зниження валової рентабельності продаж..

В сучасних складних умовах господарювання, першочерговою проблемою даного суб'єкта господарювання є пошук альтернативних шляхів покращення фінансового стану підприємства. Задля утримання своїх позицій на ринку підприємству необхідно розробити ряд заходів, які сприятимуть зміцненню фінансового стану підприємства.

Найголовнішою проблемою для підприємства є досить низький коефіцієнт абсолютної ліквідності (0,01 при нормі 0,2-0,7, тобто у підприємстві на поточному рахунку не вистачає грошових коштів для покриття невідкладних зобов'язань. Тому підприємству слід вжити певних дій щодо збільшення у складі своїх активів частки грошових коштів.

З метою покращення ліквідності підприємства ми пропонуємо розробити такі заходи, як:

1) Збільшити обсяги реалізації продукції за рахунок оптимізації збутової політики. Підприємству необхідно активізувати політику в галузі маркетингу з метою просування своєї готової продукції, що створить реальні передумови для покращення фінансового стану підприємства. Реалізацією і просуванням продукції на ринок на підприємстві займається відділ маркетингу. Саме цей відділ повинен забезпечити просування товару не тільки на вітчизняний ринок, а й по можливості за кордон. Даний відділ повинен розробити комплекс маркетингових досліджень та програм, які би допомогли ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» захопити бажану частку на ринку, тобто зацікавити споживачів своєю продукцією. Це дасть змогу підприємству знайти нових, більш платоспроможних споживачів продукції, розширити свою діяльність на нові ринки тощо.

2) Отримати дебіторську заборгованість. Підприємству потрібно провести детальний аналіз дебіторської заборгованості з метою прийняття поточних управлінських рішень, спрямованих на її скорочення, і застосування своєчасних заходів по стягненню сумнівної дебіторської заборгованості. З метою зменшення дебіторської заборгованості можна застосовувати знижки для покупців та клієнтів при попередній оплаті послуг, а також при швидшій оплаті; своєчасно вживати заходи щодо усунення простроченої заборгованості.

3) Розробити систему управління запасами, як одну з найважливіших умов розвитку підприємства. Ефективне управління та продаж зайвих запасів сприятиме збільшенню обсягу грошових коштів на поточному рахунку.

4) Змінити політику підприємства щодо покупців. Фінансовий стан підприємства не може бути стабільним, якщо покупці його продукції своєчасно не розраховуються з ним. Ми вважаємо, що повинна бути підвищена відповідальність підприємств і організацій-покупців за порушення платіжної дисципліни. Необхідно також розробити гнучку систему знижок та комерційного кредитування для оптових покупців, вивчити ефективність організації та проведення розпродаж зі знижками в ціні.

5) Слід звернути також увагу на кадровий потенціал підприємства, оскільки важливість цієї функціональної складової полягає у тому, що від кваліфікації, корпоративної культури і компетенції працівників залежатиме, чи буде конкретний клієнт і надалі замовляти продукцію підприємства, чи обере конкурента. Передусім це залежить від: кваліфікованого обслуговування під час продажу та післяпродажного обслуговування; професіоналізму, ввічливості, чесності, порядності, надійності, оперативності, ініціативності та комунікабельності працівників. Для того, щоб працівники підприємства відповідали всім вищезазначеним характеристикам, потрібен системний аналіз кадрової політики та постійне її вдосконалення.

Реалізація вищеназваних напрямків призведе до збільшення обсягу грошових коштів на розрахунковому рахунку, що в кінцевому результаті дасть змогу підприємству збільшити коефіцієнт абсолютної ліквідності. Внаслідок цього ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» зможе брати довго- і короткострокові позики в банку для фінансування поточної діяльності, які видаються лише платоспроможним підприємствам, в яких коефіцієнт абсолютної ліквідності відповідає встановленому нормативу.

У 2 розділі ми визначили, що для ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» характерний нестійкий фінансовий стан, тобто запаси й витрати забезпечуються за рахунок власних оборотних коштів підприємства, довгострокових позикових джерел та за рахунок кредитів та позик. Внаслідок цього у даного суб'єкта господарювання виникає проблема щодо зменшення розміру власних

обігових коштів.

Визначимо основні напрямки збільшення обсягу власних оборотних коштів на ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ»:

1) Збільшення частки власного капіталу можливе за рахунок:

- залучення інвестицій, приватного капіталу та інших внесків до зареєстрованого капіталу;

- зростання прибутку підприємства. Основними резервами зростання прибутку повинні бути: збільшення обсягів реалізації продукції; зменшення витрат на реалізацію продукції; усунення понадпланових відходів тощо.

2) Удосконалення структури основних засобів – оптимальна структура основних засобів не тільки збільшить обсяг власного оборотного капіталу, а й покращить такі показники як фондвіддача та фондомісткість продукції. Тому необхідно встановлювати оптимальну структуру основних засобів підприємства як важливий напрямок їх кращого використання.

Не слід також забувати про позиковий капітал. Покращенню фінансової стійкості підприємства сприятиме зменшення поточних зобов'язань в основному за рахунок: зменшення суми витрат; скорочення обсягу кредиторської заборгованості, відстрочення виплат дивідендів та відсотків тощо.

У 2 розділі ми також дослідили рентабельність, і визначили, що протягом 2020–2022 рр. операційна рентабельність продаж та чиста рентабельність продаж мають позитивну динаміку підвищення, але їх значення дуже низькі, що свідчить про невисоку ефективність господарської діяльності ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ».

Для підтримки ефективної роботи у 2023 році необхідно збільшувати рентабельність підприємства. На нашу думку, основними напрямками підвищення прибутковості для даного підприємства є:

1) Зниження собівартості продукції дозволить підприємству бути конкурентоспроможним на ринку збуту. Підвищення якості і асортименту продукції за рахунок впровадження нової техніки, більш раціонального

використання матеріальних, фінансових та трудових ресурсів, що в свою чергу стимулюватиме зростання конкурентоспроможності підприємства.

2) Збільшення обсягів реалізації продукції за рахунок проведення ефективної рекламної компанії. Для рекламування ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» використовувались такі засоби поширення реклами, як засоби масової інформації (регіональні газети), зовнішня реклама, інтернет та соціальні мережі. Зазначені види реклами переконують споживача в доцільності придбання продукції підприємства.

Однак для більш ефективної діяльності керівництву ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» потрібно ретельно планувати взаємозалежні елементи комплексу рекламної діяльності, а також провести рекламну кампанію, основними цілями якої повинні бути:

- стимулювання збуту товарів або збільшення обсягу реалізації послуг;
- створення сприятливого образу підприємства та його продукції;
- забезпечення стабільності уявлень у покупців і партнерів про продукцію чи підприємство.

3) Впровадження заходів щодо підвищення продуктивності праці своїх працівників, що водночас зменшить ступінь ризику діяльності підприємства та забезпечить стабільність її поступального розвитку. Резервами підвищення ефективності праці на даному підприємстві, повинні бути:

- зростання рівня технологічних нововведень, особливо сучасних форм автоматизації та інформаційних технологій;
- ліквідація простоїв в роботі за рахунок покращення рівня трудової дисципліни;
- вдосконалення системи управління та організації праці;
- вдосконалення системи оплати праці на підприємстві;
- матеріальне заохочення працівників, створення сприятливих умов праці на підприємстві для кожного працівника тощо;

4) Розширення асортименту продукції;

5) З максимальною віддачею використовувати наявний потенціал

підприємства;

6) Необхідність у співпраці з новими постачальниками сировини, які порівняно з попередніми, мають нижчу вартість, що забезпечить ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» збільшення обсягів реалізації продукції, а як наслідок – зростання доходу та прибутку підприємства;

7) Проведення ефективної цінової політики;

8) Цілеспрямоване використання отриманого прибутку задля досягнення оптимального ефекту.

Отже, всі вищезазначені заходи сприятимуть зростанню чистого доходу, а також прибутку, що дозволить підвищити рентабельність капіталу.

Таким чином, слід підкреслити, що заходи, спрямовані на покращання фінансового стану підприємства, повинні містити в собі:

- вивчення попиту на продукцію, що реалізується, з метою розширення ринку;

- покращення та удосконалення шляхів збуту продукції;

- вивчення можливості одержання довгострокових кредитів;

- аналіз складових дебіторської заборгованості і можливості її збільшення;

- розробка системи управління запасами на підприємстві;

- удосконалення структури основних засобів;

- оптимізація структури власного та позикового капіталу;

- контроль за фінансовим станом підприємства.

Всі вищезазначені заходи допоможуть підвищити ефективність діяльності підприємства, яка спрямована на досягнення найвищих економічних результатів.

Висновки до розділу 3

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити наступні висновки:

1. Досить актуальною в наш час є проблема діагностики банкрутства

підприємств. З метою визначення ймовірності банкрутства ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» у випускній кваліфікаційній роботі були використані такі відомі моделі, як модель Альтмана, Ліса та Бівера. Результати проведених розрахунків характеризують підприємство як таке, що має нестійкий, хиткий фінансовий стан та малу вірогідність настання банкрутства.

Підприємству й надалі потрібно постійно зміцнювати свій фінансовий стан, збільшувати економічну привабливість та фінансову стабільність. Саме тому ми розробили модель ефективного управління фінансовим станом підприємства, яка надасть можливість підвищити ефективність роботи ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ». Запропонована модель ефективного управління фінансовим станом підприємства складається з чотирьох етапів, що безпосередньо пов'язані між собою. Результативність проведення певного етапу є основою для реалізації наступного. Модель є актуальною, інноваційною і розглядається як альтернативний варіант перспективи стратегічного розвитку ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ».

2. Особливо важливу роль при управлінні фінансовим станом займає передбачення обсягу та розміщення фінансових ресурсів підприємства на певний термін у майбутньому шляхом вивчення динаміки розвитку підприємства як суб'єкта господарської діяльності. Саме за допомогою планування керівництво підприємства зможе оцінити не лише поточний фінансово-економічний стан певного господарюючого суб'єкта, а й передбачити майбутній, що є запорукою прийняття раціональних рішень та ефективної діяльності підприємства.

Проаналізувавши одержані результати ми бачимо, що оптимальні значення показників дещо відрізняються від фактичних. Тому з метою зменшення ступеня відхилень фактичних результатів від передбачуваних підприємству потрібно розробити ряд заходів щодо зміцнення фінансового стану на підприємстві.

3. Першочерговою проблемою ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» є пошук альтернативних шляхів покращення фінансового стану підприємства.

Основні заходи, які спрямовані на зміцнення фінансового стану підприємства, повинні містити в собі:

- вивчення попиту на продукцію, що реалізується, з метою розширення ринку;
- покращення та удосконалення шляхів збуту продукції;
- вивчення можливості одержання довгострокових кредитів;
- аналіз складових дебіторської заборгованості і можливості її збільшення;
- розробка системи управління запасами на підприємстві;
- удосконалення структури основних засобів;
- оптимізація структури власного та позикового капіталу;
- контроль за фінансовим станом підприємства.

Всі вищезазначені заходи допоможуть підвищити ефективність діяльності підприємства, яка спрямована на досягнення найвищих економічних результатів.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У випускній кваліфікаційній роботі висвітлено економічну суть фінансового стану підприємства, здійснено аналіз фінансового стану ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ», а також розроблено пропозиції щодо підвищення ефективності системи управління на даному підприємстві.

1. Вивчення теоретичних основ управління фінансовим станом підприємства дозволило нам встановити, що застосування системи управління фінансовим станом сприяє забезпеченню ефективної господарської діяльності підприємства за умови його ресурсного збалансування фінансових ресурсів, а також досягти відповідного рівня фінансової рівноваги та забезпечити досягнення стратегічних цілей.

2. Проведене аналітичне дослідження дозволило встановити такі тенденції у фінансовій діяльності ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» за 2020-2022 роки:

- аналіз майнового стану показав, що за 2020-2022 роки сума майна зросла на 4000,3 тис. грн., або на 21,7%, у тому числі сума необоротних активів зменшилася на 2418,0 тис. грн., а сума оборотних – збільшилася на 6415,6 тис. грн. Ці зміни обумовлені необхідністю накопичення сировинних ресурсів для виготовлення продукції на випадок непередбачуваних форс-мажорних обставин. Найбільшу частку у структурі активів як у 2020р., так і у 2022 році займають оборотні активи, а саме 79,6% та 94,0% відповідно. Продаж та списання основних засобів мали місце у 2020-2022 роках на суму 2418,41 тис. грн.;

- зростання чистого доходу та вартості основних засобів позитивно відобразилися на фондівіддачі основних засобів, має місце тенденція з 4,4 грн. до 7,1 грн., при цьому прибутковість основних фондів знизилася на 0,3%;

- аналіз джерел формування активів характеризує збільшення їх розміру на 4000,0 тис. грн. або на 21,7% за рахунок зростання вартості власного капіталу на 643,1 тис. грн., або на 25,8% та зростання розміру поточних зобов'язань на 3357,2 тис. грн., або на 21,0%. Запозичені кошти

суттєво перевищують власні кошти ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ», що свідчить про те, що підприємство не завжди може погасити свої боргові зобов'язання вчасно;

- розрахунок типу фінансової стійкості показав, що для підприємства характерний нестійкий фінансовий стан, що може призвести до порушення фінансової рівноваги, тому керівництву підприємства необхідно проводити ефективну політику удосконалення структури капіталу підприємства та підвищення його фінансової стійкості;

- аналіз ліквідності балансу показав, що у ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» у 2020 році порушена 1, 2 і 4 умови ліквідності, у 2021 і 2022 році – 1 і 2 умови ліквідності балансу, це означає погіршення поточної фінансової стійкості та виникнення в плановому році проблем з погашенням боргових зобов'язань,

- виходячи з аналізу відносних показників фінансової стійкості підприємства, можна зробити висновок, що протягом 2020-2022 рр. майже всі показники фінансової стійкості суттєво не змінилися, що є позитивною тенденцією, і означає покращення використання основного та оборотного капіталу підприємства та підвищення фінансової стійкості ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ».

- аналіз формування валового прибутку свідчить про те, що ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» отримало валовий дохід у 2020 році у сумі 5604,3 тис. грн., у 2021 році – 6891,8 тис. грн., у 2022 році – 6808,1 тис. грн. Зростання обсягу валового прибутку пов'язано з тим, що продукція користується попитом і у більшості оптових підприємств виникає необхідність у забезпеченні їх продукцією даного підприємства. Зростання замовлень на продукції (виготовленої за стандартами ЄС) у зв'язку зі зростанням експортних операцій підприємств-партнерів, які замовляли продукцію у ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» привели до змін показників, що формують операційний прибуток: зростання абсолютного розміру собівартості реалізованої продукції на 20032,0 тис. грн. або на 80,6%, що пов'язано зі

зростанням потреби у ресурсах для виробництва продукції. Інші операційні витрати характеризуються нестабільним розвитком, що пояснюється їх зниженням або зростанням залежно від обсягів діяльності та умов виконання укладених договорів та вартості залучених кредитних, матеріальних і трудових ресурсів, необхідних для здійснення виробничої діяльності;

- позитивним моментом у діяльності підприємства слід відмітити зростання інших операційних доходів: зросла кількість орендаторів з південних областей України, які використовували складські приміщення ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ», за 3 роки сума вказаних доходів зросла на 2210,0 тис.грн.;

- через відсутність інших доходів і інших витрат розмір операційного прибутку дорівнює розміру прибутку від звичайної діяльності до оподаткування, який склав у 2020 році 86,4 тис. грн., у 2021 році 279,3 тис. грн, у 2022 році 505,0 тис. грн.. Для обсягу чистого прибутку характерна тенденція росту на 342,9 тис. грн. (у 5,8 раз);

- розрахунок показників рентабельності показав, що для валової рентабельності продаж характерна спадна тенденція з 18,4 2% у 2020 році до 13,2% у 2022 році, для операційної рентабельності продаж характерне зростання показника на 0,6%, для чистої рентабельності продаж – зростання на 0,6%. Ці зміни пов'язані з дією як зовнішніх, так і внутрішніх економічних факторів;

розрахунок рівня самофінансування свідчить про те, що коефіцієнт самофінансування має спадну тенденцію: у 2020 році склав 0,09, у 2021 році – 0,06, а у 2022 році склав 0,02, це означає, що частка власних джерел фінансування виробничого розвитку і вдосконалення технології виробничого процесу складає відповідно 9, % та 2% порівняно з обсягом залучених коштів.

3. З метою вдосконалення управління фінансовим станом підприємства нами запропоновані такі напрямки покращення фінансового стану підприємства:

- результати проведених розрахунків щодо визначення ймовірності банкрутства ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» характеризують підприємство як таке, що має позитивне фінансове становище та низьку вірогідність настання банкрутства. Однак, не зважаючи на наявні позитивні тенденції, підприємству й надалі потрібно постійно зміцнювати свій фінансовий стан, збільшувати економічну привабливість та фінансову стабільність. Однак, не зважаючи на наявні позитивні зрушення, підприємству й надалі потрібно постійно зміцнювати свій фінансовий стан, збільшувати економічну привабливість та фінансову стабільність. Саме тому ми розробили модель ефективного управління фінансовим станом підприємства, яка надасть можливість підвищити ефективність роботи ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ»;

- нами зроблені планові розрахунки обсягу мінімального та максимального обсягу грошових коштів, дебіторської заборгованості та запасів на 2023 рік та визначені плинні коефіцієнти абсолютної, швидкої та поточної ліквідності;

- нами визначений розмір позикового, власного капіталу та власних обігових коштів, обґрунтований розмір коефіцієнтів концентрації позикового капіталу, автономії та маневреності власного капіталу на 2023 рік.

Ми вважаємо, що ТОВ «ВІТАЛ ТРЕЙДІНГ» зможе зберегти досягнуті позиції підприємство за умови постійно моніторингу фінансового стану та фінансової стійкості підприємства. Ми пропонуємо такі напрямки зміцнення фінансового стану у 2023 році:

- мобілізувати резерви зростання рентабельності продаж;
- постійно забезпечувати реалізацію принципу самофінансування свого розвитку;
- у разі збільшення обсягів діяльності – залучити додаткові джерела фінансування, але враховуючи при цьому платність останніх;
- ставити собі за ціль отримання вільних грошових коштів для фінансування інших напрямків діяльності підприємства, крім виробничого розвитку;

- здійснювати ефективну маркетингову політику, пошук нових ринків збуту з метою збільшення обсягу реалізації продукції;
- вивчити конкурентноспроможність продукції на ринку картонної продукції, здатність бути виділеним серед інших аналогів;
- впроваджувати нові технології продажу продукції через інтернет-магазини, та досягнень науки і техніки;
- намагатись знизити операційні витрати, прискорити швидкість обігу грошей з метою їх вивільнення, економічний ефект від абсолютного вивільнення оборотних коштів підприємство може досягти за рахунок раціонального використання частки власних обігових коштів і зменшення зовнішньої заборгованості, вивільнені з обороту кошти підприємство може направити на цілі економічного розвитку

Всі вищезазначені заходи допоможуть підвищити ефективність діяльності підприємства, яка спрямована на досягнення найвищих економічних результатів.

Таким чином, на основі проведеного аналізу ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ» за 2020-2022 роки можна зробити висновок про задовільну роботу підприємства і постійне зростання обсягів діяльності.

Отже, в даній випускній кваліфікаційній роботі ми досягли поставленої мети і удосконалили методологічні підходи щодо управління фінансовим станом на прикладі ТОВ «ВІТАЛ ТРЕВЕЛ», а також запропонували шляхи підвищення ефективності системи управління на даному підприємстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Національного положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ Міністерства фінансів України від 07.02. 2013 р. № 73. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
2. Звіт про фінансові результати. Положення бухгалтерського обліку від 31.03.99 р. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
3. Про затвердження форми державної статистичної звітності із статистики основних засобів та Інструкції про порядок її складання Закон України від 27.08.2001 р. № 799/5990 зі змінами і доповненнями. – Режим доступу: <http://www.rRada.gov.ua>.
4. Баланс Положення бухгалтерського обліку від 31.03.99 р. № 87. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
5. Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації : Наказ Міністерства фінансів України від 26.01.2001 р. № 49/121. – Режим доступу: <http://www.Rada.gov.ua>.
6. Про затвердження Методики інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій : Наказ Агенства з питань запобігання банкрутству від 23.02.1998 р. № 22. – Режим доступу: <http://www.Rada.gov.ua>.
7. Про внесення змін до Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства : Наказ Міністерства економіки України від 19.01.2006 № 14. Режим доступу: <http://www.zakon.nau.ua>.
8. Про охорону праці [Електронний ресурс]: Закон України від 14.10.1992 № 2694-ХІІ. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

9. Щодо Методичних рекомендацій по аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій [Електронний ресурс]: Лист Державної податкової адміністрації України від 27.01.1998 р. № 59/10/20-2117. – Режим доступу: [http://www. Rada.gov.ua](http://www.Rada.gov.ua).
10. Азрилиян А. Н. Большой экономический словарь / А.Н. Азрилиян. – М.: Институт новой экономики, 1999. – 735 с.
11. Базилевич В. Д. Посилення ролі фінансів у трансформаційній економіці/ В. Д. Базилевич // Фінанси України. – 2004. – №5. – С.5-9.
12. Базілінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія і практика: навч. посіб. / О. Я. Базілінська. – К.: Центр навчальної літератури, 2009. – 328 с.
13. Бердар М. М. Фінанси підприємств: навч. посіб. / М.М. Бердар. – К.: Центр навчальної літератури, 2010. – 352 с.
14. Білик М. Д. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / М. Д. Білик, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька. – К.: КНЕУ, 2005. – 592 с.
15. Бланк І. А. Основы финансового менеджмента / І.А. Бланк. – К.: Ника-Центр, 2007. – 487 с.
16. Бланк И.А. Финансовая стабилизация предприятия / И. А. Бланк. – К.: МП‘ИНТЕМ’ЛТД, 2005. – 465 с.
17. Бойчик І. М. Економіка підприємств: навч. посіб. / І. М. Бойчик, П. С.Харів, М. І. Хопчан. – Л.: Сполох, 2005. – 211 с.
18. Борисюк І. О. Оцінка стану та ефективності використання основних фондів підприємства / І. О. Борисюк, І. І. Ткаченко // Проблеми системного підходу в економіці. – 2022. - № 1. – С.112-115.
19. Брейли Р. Принципы корпоративных финансов / Р.Брейли, С. Майерс.– М.: Экономика, 1997. – 845 с.
20. Бутинець Ф. Ф. Економічний аналіз: навч. посіб. / Ф. Ф. Бутинець. – Житомир: ПП «Рута», 2003. – 680 с.
21. Василенко Л. П. Фінанси підприємства: навч. посіб. Ч. 2. / Л. П. Василенко, Л. В. Гут. – Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, 2005. – 240 с.
22. Власова Н. О. Фінанси підприємств: навч. посіб. / Н. О. Власова, О. А.

- Круглова, Л. І. Безгінова. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 271 с.
23. Грабовецький Б. Є. Економічний аналіз: навч. посіб. / Б. Є. Грабовецький. – К.: Центр навчальної літератури, 2009. – 256 с.
24. Данілов О. Д. Фінанси підприємств у запитання і відповідях: навч. посіб. / О. Д. Данілов, Т. В. Паєнтко. – К.: Центр навчальної літератури, 2011. – 256 с.
25. Дахно І. І. Зовнішньоекономічний менеджмент: навч. посіб. / І.І. Дахно, Г. В. Бабіч, В. М. Барановська. – К.: Центр навчальної літератури, 2012. – 568 с.
26. Дем'яненко М. Я. Фінансовий словник-довідник / М. Я. Дем'яненко, Ю. Я. Лузан, П. Т. Савлук. – К.: ІААН, 2003. – 555 с.
27. Економічний аналіз: навч. посіб. / М.А. Болюх, В.З. Бурчевський, М.І. Горбаток; ред. М. Г. Чумаченка. — К.: КНЕУ, 2001. – 540 с.
28. Зуйко Н. В. Основні підходи щодо трактування поняття «фінансовий стан підприємства» / Н. В. Зуйко // Збірник студентських наукових праць Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ. – Випуск XIII. – Чернівці, 2013. – с. 62 – 63.
29. Зятковський І. В. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посіб. / І. В. Зятковський, Л. І. Зятковська, М. В. Романів. – Чернівці: Золоті литаври, 2007. – 274 с.
30. Івашенко В. І. Економічний аналіз господарської діяльності / В. І. Івашенко, М. А. Болюх. – К.: ЗАТ «НІЧЛАВА», 2001. – 204 с.
31. Клочан В. П. Оцінка моделей діагностики банкрутства / В. П. Клочан, В. В. Клочан, Н. І. Костаневич, А. Г. Костирко // Міжнародний науково-виробничий журнал «Економіка АПК». – 2010. - № 1. – С. 97-101.
32. Коваленко Г. В. Бюджетування на підприємстві / Г.В.Коваленко // Фінанси України. – 2003. – №3. – С. 98-109.
33. Костриченко В. М. Критичний аналіз існуючих підходів до діагностики ймовірності банкрутства підприємства / В. М.

- Костриченко, О. В. Гуменюк // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. – 2010. – Випуск 4 (52). – С. 115-122.
34. Крупчатніков О. С. Прогнозування банкрутства як складова антикризового фінансового управління / О.С. Крупчатніков, В. В. Прохорова // Збірник наукових праць. – 2009. - № 23/2. – С. 103-109.
35. Кузьмін О. Економічна ефективність використання основних засобів підприємства / О. Кузьмін // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. - №20(9). – С.240-245.
36. Литвин Б. М. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / Б. М. Литвин, М. В. Стельмах. – К.: «Хай-Тек Прес», 2008. – 336 с.
37. Лігоненко Л. О. Фінанси підприємства: підручник / Л. О. Лігоненко, Н. М. Гуляєва, Н. А. Гринюк. – К.: КНТЕУ, 2006. – 491 с.
38. Любенко Н. М. Фінанси підприємств: навч. посіб. / Н.М. Любенко. – К.: ЦУЛ, 2009. – 264 с.
39. Макарчук І.М. Основні показники оцінки платоспроможності та ліквідності підприємстві методика їх визначення / І.М.Макарчук. // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – №7. – С. 36-41
40. Мец В.О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства: навч. посіб. / В.О. Мец. – К.: КНЕУ, 1999. – 132 с.
41. Момот Т.В. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. / Т. В. Момот, В.О. Безугла, Ю.О. Тараруєв та ін.– К.: ЦУЛ, 2011. – 712 с.
42. Москаленко В.П. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства як основа для діагностики його банкрутства / В.П. Москаленко, О.Л. Пластун // Механізм регулювання економіки. –2006.– № 2. – С. 109–120.
43. Непочатенко О. О. Фінанси підприємств: навч. посіб. / О.О. Непочатенко. – К.: Центр навчальної літератури, 2011. – 328 с.
44. Носова Є.А. Оцінка ліквідності та платоспроможності підприємства / Є.А. Носова // Вісник Академії праці і соціальних відносин. – 2012. - №

2. – С. 58-64.
45. Обущак Т. А. Сутність фінансового стану підприємства / Т. А. Обущак // Актуальні проблеми економіки. – 2007. - № 9. – С. 92-100.
46. Олександренко І. В. Фінанси підприємств: навч. посіб. / І.В. Олександренко. – Львів: ННВК «АТБ», 2012. – 538 с.
47. Олексів І.Б. . Проблеми аналізу та оцінки фінансового стану підприємства / І. Б. Олексів // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2001. – № 436. – С. 256-263.
48. Онисько С. М. Фінанси підприємств: підручник / С.М. Онисько, П.М. Марич. – Львів.: «Магнолія 2006», 2010. –367 с.
49. Плотнікова А. В. Основні засоби та нематеріальні активи підприємства/ А. В. Плотнікова // Наукові записки КНТУ. – 2011. – Випуск 11. Частина II. – С. 209-212.
50. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств: підручник / А. М. Поддєрьогін, М. Д. Білик, Л. Д. Буряк. – К.: КНЕУ, 2004. – 546 с.
51. Поддєрьогін А. М. Фінансовий менеджмент: підручник / А. М. Поддєрьогін. – К.: КНЕУ, 2005. — 535 с.
52. Пономаренко Є.Д. Фінансовий аналіз: конспект лекцій / Є.Д. Пономаренко. – К.: Либідь, 2005. – 123 с.
53. Ракицька С. О. Аналіз методик оцінки ймовірності банкрутства / С. О. Ракицька, Т. В. Шевченко // Збірник наукових праць. – 2008. – Випуск 5. Частина II. – С. 112-117.
54. Рогов Г.К. Фінанси підприємств: навч. посіб. / Г. К. Рогов, І. А. Воробйова. – Миколаїв: УДМТУ, 2004. – 148 с.
55. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. / Г. В. Савицька. – К.: Знання, 2005. – 662 с.
56. Слав'юк Р. А. Фінанси підприємств: навч. посіб. / Р. А. Слав'юк. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 460 с.
57. Сопко В. В. Бухгалтерський облік: навч. посіб. – 3-тє вид., перероб. і

- доп. / В. В. Сопко. – К.: КНЕУ, 2000. – 578 с.
58. Терещенко О. О. Антикризове фінансове управління на підприємстві: Монографія / О. О. Терещенко. – К.: КНЕУ, 2006. – 268 с.
59. Тридід О. М. Економіко-математичні моделі оцінки фінансового стану суб'єктів господарювання: монографія / О. М. Тридід, О. Г. Тижненко, Л. О. Тижненко. – К.: УБС НБУ, 2009. – 213 с.
60. Усач Б. Ф. Аудит: навч. посіб. / Б. Ф. Усач. – К.: Знання-Прес, 2002. – 133 с.
61. Філімоненков О. С. Фінанси підприємств: навч. посіб. / О. С. Філімоненков. – К.: МАУП, 2004. – 328 с.
62. Фінанси підприємств: терет._ практ. посібник / С. Б. Ільїна, С. С. Доровська, В. В. Барабанова; ред. В. П. Шило. – К.: «Професіонал», 2006. – 288 с.
63. Хом'як Р. Л. Облік на підприємствах малого бізнесу: навч. посіб. / Р. Л. Хом'як, З.М. Скибінська. – Львів: «Магнолія-2006», 2007. – 205 с.
64. Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / Ю. С. Цал-Цалко. – К.: ЦУЛ, 2008. – 566 с.
65. Шарманська В. М. Судова бухгалтерія: навч. посіб. / В. М. Шарманська, С. О. Шарманська, І. В. Головка. – К.: Центр навчальної літератури, 2008. — 454 с.
66. Шеремет О. О. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / О. О. Шеремет. – К., 2005. – 196 с.
67. Шустіков А. А. Фінансова статистика: навч. посіб. / А. А. Шустіков. – К.: КНЕУ, 2002. – 290 с.
68. Ярошевич Н. Б. Фінанси підприємств: навч. посіб. / Н. Б. Ярошевич. – К.: Знання, 2012. – 341с.

ДОДАТКИ

Основні завдання, об'єкти та етапи аналізу фінансового стану

